

2. Ο Φρίξος και η Έλλη, όπως τους φαντάστηκε ένας νεότερος καλλιτέχνης, ο λαϊκός ζωγράφος Θεόφιλος.

3. Οι αρχαίοι λάτρειναν τους θεούς τους με θυσίες

Πρώτα έστρωσαν πάνω στο βωμό ξερόκλαδα ελιάς. Οι πιο νεαροί από τα παλικάρια έφεραν δυο βόδια στο βωμό κι οι άλλοι φέρανε αγιασμένο νερό και δημητριακά. Τότε παρακάλεσαν μεγαλόφωνα το θεό Απόλλωνα να τους βοηθήσει. Ύστερα σκόρπισαν τα δημητριακά, έσφαξαν τα βόδια, τα έγδαραν, τα έκοψαν κομμάτια, τα τύλιξαν με λίπος παχύ και τα' ψησαν πάνω στα ξερόκλαδα, ενώ έχυναν πάνω τους κρασί ανέρωτο.

Απολλώνιος Ρόδιος, *Αργοναυτικά Α'*, 402-436 (διασκευή)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Βρίσκω στο χάρτη τον Ελλήσποντο. Από πού πήρε το όνομά του; Με βοηθάει η εικόνα 2.
2. Τι ήταν το χρυσόμαλλο δέρας;

2. Πελίας και Ιάσοντας

Την εποχή των ηρώων και των μύθων, ο βασιλιάς της Ιωλκού, ο Αίσοντας, έφτασε μια σκοτεινή νύχτα στο βουνό Πήλιο μαζί με το μικρό του γιο, τον Ιάσωνα. Ο αδερφός του, ο Πελίας, είχε αρπάξει το θρόνο του κι ο Αίσοντας, επειδή φοβόταν για τη ζωή του γιου του, τον έφερε κρυφά στο Πήλιο στη σπηλιά του Κένταυρου Χείρωνα.

Ο Ιάσοντας μεγάλωσε κοντά στον Κένταυρο Χείρωνα κι έγινε ένα πολύ έξυπνο και δυνατό παλικάρι. Όταν έγινε είκοσι χρονών, αποφάσισε να γυρίσει στην Ιωλκό, για να πάρει πίσω από τον Πελία το θρόνο του πατέρα του.

Πηγαίνοντας προς την **Ιωλκό**, στην όχθη ενός ποταμού, συνάντησε μια γριούλα που τον παρακάλεσε να την περάσει απέναντι. Ήταν η θεά Ήρα μεταμορφωμένη, που ήθελε να δοκιμάσει την καλοσύνη του. Πρόθυμα ο Ιάσοντας την πήρε στους ώμους του. Προσπαθώντας όμως να περάσει το ποτάμι έχασε το ένα του σανδάλι κι έφτασε στην πόλη μονοσάνδαλος.

Ο θεός του όμως, **ο Πελίας**, είχε πάρει χρησμό από το μαντείο των Δελφών που του έλεγε: «να φοβάσαι το μονοσάνδαλο»! Όταν λοιπόν είδε το παλικάρι με το ένα σανδάλι, κατάλαβε αμέσως ποιος ήταν και τaráχηκε πολύ. Κι όταν ο Ιάσοντας του ζήτησε το θρόνο του πατέρα του, του είπε ότι θα του τον έδινε, αν του έφερνε από την Κολχίδα **το χρυσόμαλλο δέρας**.

Ο Ιάσοντας δέχτηκε κι αμέσως παρήγγειλε στον **Άργο**, που ήταν περίφημος τεχνίτης, να του φτιάξει ένα γερό καράβι με πενήντα κουπιά. Η Ήρα βοήθησε να φέρουν κορμούς πεύκων από το Πήλιο και με τη βοήθεια της Αθηνάς ο Άργος έφτιαξε ένα πολύ γερό καράβι. Η ίδια η Αθηνά κάρφωσε στην πλώρη του ένα κομμάτι ξύλο από την ιερή βελανιδιά του Δία στη Δωδώνη, που είχε ανθρώπινη μιλιά και προφήτευε το μέλλον. Το καράβι ονομάστηκε **Αργώ**.

Τον Ιάσωνα ήρθαν να βοηθήσουν πενήντα ακόμη ήρωες απ' όλη την Ελλάδα. Ανάμεσά τους ήταν ο Ηρακλής, ο Θησέας και ο περίφημος μουσικός, **ο Ορφέας**. Όλοι αυτοί ονομάστηκαν **Αργοναύτες**.

Ταξιδεύοντας για την Κολχίδα, οι Αργοναύτες σταμάτησαν στη Θράκη. Εκεί συνάντησαν το μάγνη Φινέα, που τους φανέρωσε ότι θα συναντούσαν στο ταξίδι τους τις **Συμπληγάδες πέτρες** και τους συμβούλεψε, πριν περάσουν ανάμεσά τους, ν' αφήσουν πρώτα ένα περιστέρι να περάσει. Αν περνούσε το περιστέρι, θα περνούσε και η Αργώ.

1. Η Αθηνά και ο Άργος(δεξιά) κατασκευάζουν την Αργώ.
Αρχαίο ελληνικό ανάγλυφο.

2. Οι συμπληγάδες πέτρες

Εκεί είναι πέτρες κρεμαστές, και του μενεξεδένιου πελάγου απάνω τους χτυπούν τα κύματα αφρισμένα. Μήτε πουλιά από κει περνούν, μήτε άγρια περιστέρια, που του μεγάλου του Διός την αμβροσία φέρνουν, μον' κάποιο η πέτρα η γλιστερή κάθε φορά θ' αρπάζει, κι ο Δίας στέλνει άλλο, σωστός να γίνει ο αριθμός τους. Θνητών καράβι εκεί ποτέ δεν γλίτωσε όποιο πήγε, μον' σύφυχα, ναυτών κορμιά και καραβοσανίδια, τα παίρνουν τ' άγρια κύματα κι οι κεραυνοί κι οι μπόρες. Ένα μονάχο πέρασε πελαγοδρόμο πλοίο, η κοσμοξάκουστη Αργώ, σαν ήρθε απ' τον Αιήτη. Κι εκείνο τότε θα 'σπαζε στις πέτρες, αν η Ήρα, δεν το 'σωζε, το φίλο της Ιάσονα πονώντας.

Όμηρος, *Οδύσεια* μ 60-73, μτφ. Ζ. Σίδερη

3. Ορφέας και Ευρυδίκη

Ο Ορφέας ήταν μουσικός από τη Θράκη. Όταν τραγουδούσε κι έπαιζε τη λύρα του, η θάλασσα γαλήνευε, τα ζώα ημέρευαν και τα κλαδιά των δέντρων σάλευαν στο ρυθμό της μουσικής του. Κάποιοι λένε πως ήταν γιος του Απόλλωνα και πως ο Απόλλωνας του χάρισε τη λύρα.

Ο Ορφέας αγάπησε και παντρεύτηκε τη νύμφη Ευρυδίκη. Η Ευρυδίκη όμως πέθανε από το δάγκωμα ενός φιδιού. Απαρηγόρητος ο Ορφέας πήρε τη λύρα του και κατέβηκε στον Άδη. Σαν άρχισε να παίζει και να τραγουδά, ο Κέρβερος ημέρευε, οι νεκροί πλησίασαν ν' ακούσουν κι η Περσεφόνη και ο Πλούτωνας μαγεμένοι από τη μουσική του δέχτηκαν να του δώσουν πίσω την

Ευρυδίκη, με έναν όρο: μέχρι να βγει απ' τον Άδη να μη γυρίσει πίσω να τη δει. Ο Ορφέας όμως λίγο πριν βγει απ' τον Άδη, δεν άντεξε και γύρισε να δει την Ευρυδίκη. Εκείνη τότε χάθηκε για πάντα στο σκοτάδι.

Απολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη* Α 3,2 (διασκευή)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιον άθλο ανέθεσε ο Πελλίας στον Ιάσονα και γιατί;
2. Παρατηρώ την εικόνα 1 και αφηγούμαι πώς κατασκευάστηκε η Αργώ.
3. Τι ήταν οι Συμπληγάδες πέτρες; Με βοηθάει το κείμενο 2.

3. Η Αργοναυτική εκστρατεία

Η Αργώ, αφού διέσχισε το Αιγαίο και το στενό του Ελλήσποντου, έφτασε στις **Συμπληγάδες πέτρες**. Αυτές ήταν δυο πελώριοι βράχοι που ανοιγόκλειναν και τσάκιζαν τα καράβια που περνούσαν. Οι Αργοναύτες, ακολουθώντας τη συμβουλή του Φινέα, πριν μπουν στο στενό πέρασμα, άφησαν ένα **περιστέρι** να περάσει. Το περιστέρι πέρασε και μόνο η ουρά του πιάστηκε λίγο στην άκρη από τους βράχους. Τότε οι Αργοναύτες χτύπησαν γρήγορα τα κουπιά τους και με τη βοήθεια της Ήρας πέρασε και η Αργώ, που μόνο στην πρύμνη της χτύπησε λιγάκι. Από τότε οι βράχοι αυτοί έμειναν ακίνητοι για πάντα.

Ταξιδεύοντας ανατολικά, η Αργώ έφτασε στην **Κολχίδα**. Εκεί ο Ιάσοντας παρουσιάστηκε στο βασιλιά Αιήτη και του ζήτησε το χρυσόμαλλο δέρας. Εκείνος του είπε ότι θα του το έδινε, αν κατάφερνε να κάνει κάποιους **άθλους** δύσκολους. Να δέσει, δηλαδή, δυο ταύρους με χάλκινα πόδια και πύρινη ανάσα, να οργώσει μ' αυτούς ένα χωράφι, να σπείρει δόντια δράκου και να σκοτώσει τους οπλισμένους γίγαντες που θα ξεφύτρωναν από τη γη.

Ο Ιάσοντας δέχτηκε και με τη βοήθεια της κόρης του Αιήτη, της Μήδειας, που ήταν ξακουσμένη μάγισσα, έδεσε τους άγριους ταύρους, όργωσε κι έσπειρε δόντια δράκου. Αμέσως πετάχτηκαν απ' τη γη γίγαντες οπλισμένοι και τον περικύκλωσαν. Ο Ιάσοντας έριξε αμέσως ανάμεσά τους μία μεγάλη πέτρα, όπως τον είχε συμβουλέψει η Μήδεια. Οι γίγαντες τότε άρχισαν να χτυπιούνται μεταξύ τους, ώπου σκοτώθηκαν όλοι.

Μετά από αυτό το κατόρθωμα του Ιάσωνα, η **Μήδεια** έμαθε ότι ο πατέρας της δε σκόπευε να δώσει το **χρυσόμαλλο δέρας** και σχεδίαζε μάλιστα να κάψει την Αργώ. Τότε ο Ιάσοντας διέταξε τους Αργοναύτες να καθίσουν στα κουπιά της Αργώς κι εκείνος μαζί με τη Μήδεια και τον Ορφέα, όταν βράδιασε, έτρεξαν στο δάσος του θεού Άρη. Εκεί η Μήδεια έριξε μαγικό υγρό στα μάτια του δράκου που φύλαγε το δέρας. Ο Ορφέας έπαιξε πολύ γλυκά τη λύρα του κι ο **δράκος** αποκοιμήθηκε. Αμέσως ο Ιάσοντας άρπαξε το χρυσόμαλλο δέρας. Έτρεξαν γρήγορα στη θάλασσα, μπήκαν όλοι στην Αργώ κι έφυγαν από την Κολχίδα.

Όταν γύρισαν στην **Ιωλκό**, ο Πελίας δεν κράτησε το λόγο του και δεν έδωσε το θρόνο στον Ιάσωνα. Εκείνος παντρεύτηκε τη Μήδεια και πήγαν μαζί στην Κόρινθο. Αφιέρωσαν την Αργώ στον Ποσειδώνα, και, για να θυμούνται όλοι την **Αργοναυτική εκστρατεία**, όρισαν να γίνονται εκεί αγώνες προς τιμήν του Ποσειδώνα.

Ο Ιάσοντας πήγαινε συχνά και καθόταν κοντά στην Αργώ. Κάποτε όμως, κι ενώ είχε γίνει πια γέρος, έπεσε ένα ξύλο από το κατάρτι της Αργώς και τον σκότωσε.

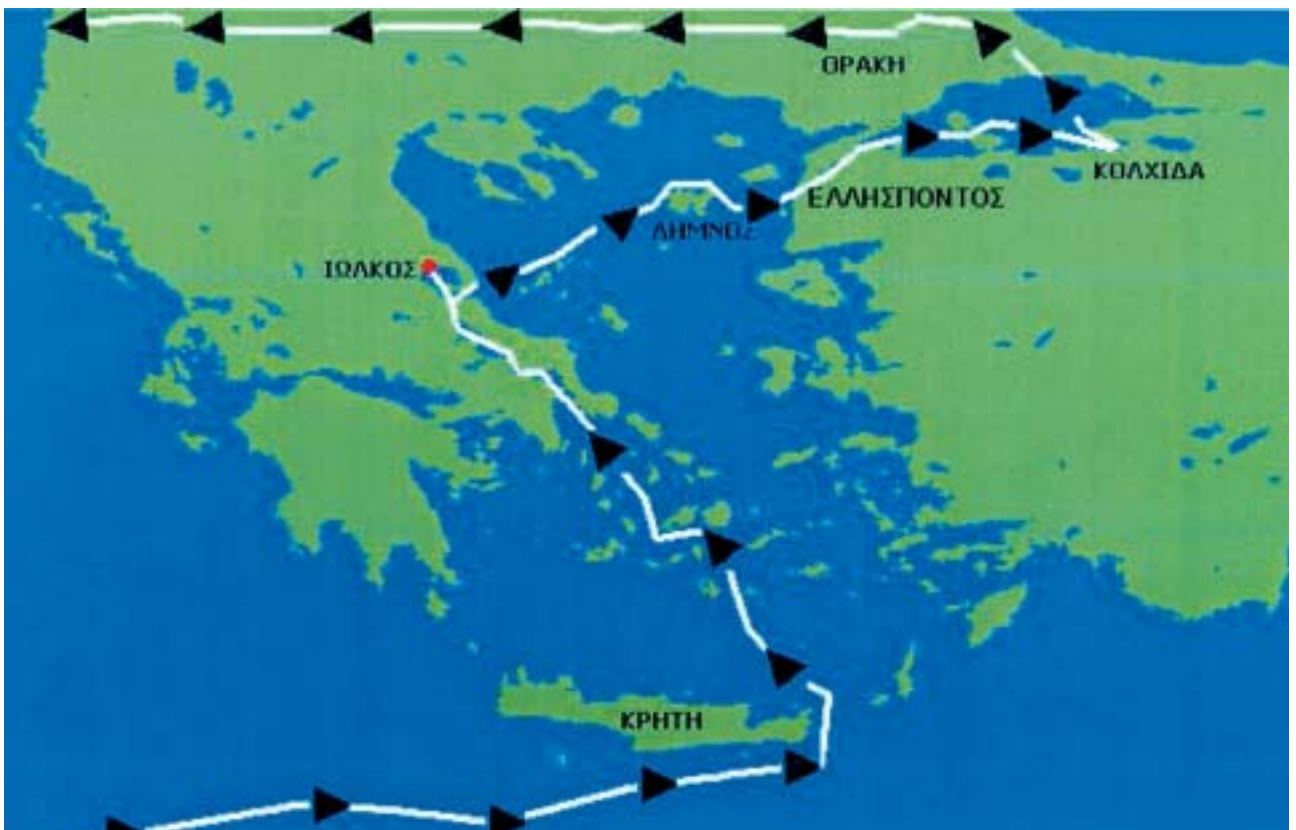

1. Ενώ η Μήδεια αποκοιμίζει το δράκο, ο Ιάσοντας αρπάζει το χρυσόμαλλο δέρας.

Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

2. Ο Ιάσοντας παραδίδει το χρυσόμαλλο δέρας στον Πελία. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

3. Η πορεία που ακολούθησαν οι Αργοναύτες από την Ιωλκό στην Κολχίδα και το πέρασμά τους από την Κρήτη κατά την επιστροφή.

4. Ο Τάλως, το πρώτο ρομπότ;

Για να φτάσουν οι Αργοναύτες απ' την Κολχίδα στην Ιωλκό, περιπλανήθηκαν αρκετά στη θάλασσα. Πέρασαν κι απ' την Κρήτη. Το νησί της Κρήτης όμως το φύλαγε ο χάλκινος γίγαντας Τάλως, που έκανε τρεις φορές τη μέρα το γύρο του νησιού κι εμπόδιζε τα ξένα πλοία να πλησιάσουν στην ακτή.

Ο Τάλως είχε μόνο μια φλέβα με αίμα που ξεκινούσε απ' το λαιμό κι έφτανε στον αστράγαλό του κι έκλεινε εκεί μ' ένα χάλκινο καρφί. Όταν είδε την Αργώ να πλησιάζει, άρχισε να της πετά τεράστιους βράχους. Η Μήδεια όμως, με το μαγικό της βλέμμα και με τα ξόρκια της, τον έπεισε να τους αφήσει να πλησιάσουν, τάχα για να του βγάλει το χάλκινο καρφί, κι έτσι να γίνει αθάνατος. Ο Τάλως την πίστεψε. Όταν όμως η Μήδεια τράβηξε το χάλκινο καρφί από το πόδι του, το αίμα του όλο χύθηκε κι ο Τάλως έπεσε νεκρός.

Απολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη Α 9, 26* (διασκευή)

5. Ο Τάλως ετοιμοθάνατος. Αριστερά η Μήδεια.
Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

6. Μύθοι για τους αστερισμούς

Η Αθηνά έκανε την Αργώ αστερισμό για να μη λησμονηθεί το τολμηρό ταξίδι της. Από τότε η Αργώ αρμενίζει στο πέλαγο του ουρανού, που τέλος δεν έχει. Και στους ανθρώπους, όταν στρέφουν τα μάτια τους ψηλά, θυμίζει τα ένδοξα παλικάρια που κάποτε, χιλιάδες χρόνια πριν, πήραν στα χέρια τους τα κουπιά της και ταξίδεψαν στα πέρατα της γης.

Και λένε και για τη λύρα του Ορφέα πως έγινε και αυτή στο τέλος αστερισμός για όσα καλά προσφερε η μουσική της.

Άθα Γιαλούρη, *Μύθοι των αρχαίων Ελλήνων για τους αστερισμούς*, σελ.52

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πώς πέρασαν οι Αργοναύτες τις Συμπληγάδες πέτρες;
2. Ποιους άθλους ανέθεσε ο Αιήτης στον Ιάσονα; Ποιος άλλος ήρωας ανέλαβε να εκτελέσει μεγάλους άθλους και γιατί;
3. Με ποιο τρόπο άρπαξε ο Ιάσωνας το χρυσόμαλλο δέρα; Ποιος τον βοήθησε;

Ο ΤΡΩΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Πριν από πολλά χρόνια, **οι Αχαιοί** που κατοικούσαν τότε στην Ελλάδα, ενώθηκαν και με τα πλοία και το στρατό τους πήγαν να κυριεύσουν την **Τροία**.

Έτσι άρχισε ο Τρωικός πόλεμος που κράτησε **δέκα χρόνια**. Ήταν ο μεγαλύτερος πόλεμος της αρχαιότητας κι οδήγησε στο θάνατο αμέτρητους Τρώες κι Αχαιούς. Αφορμή ήτανε μια γυναίκα, η ωραία Ελένη, η βασίλισσα της Σπάρτης.

Πολλά σπουδαία παλικάρια πολέμησαν σ' αυτό τον πόλεμο. Ο Αχιλλέας, ο γιος της Θέτιδας, ο Έκτορας, ο αρχηγός των Τρώων, ο ατρόμητος Διομήδης, ο δυνατός Αίαντας, ο Μενέλαος, ο άντρας της Ελένης, ο αδελφός του ο Αγαμέμνονας, που ήταν αρχηγός των Αχαιών, ο πολυμήχανος Οδυσσέας κι άλλοι πολλοί.

Όλους αυτούς θα τους γνωρίσουμε στα επόμενα μαθήματα. Επίσης, θα γνωρίσουμε την Ανδρομάχη, την όμορφη γυναίκα του Έκτορα, τους σεβαστούς γονείς του, την Εκάβη και τον Πρίαμο, κι άλλους πολλούς!

Τι να πρωτοθυμηθεί κανείς απ' όλα αυτά που έγιναν. Οι μύθοι που τα αναφέρουν είναι τόσο γοητευτικοί, που αξίζει τον κόπο να τους διαβάσουμε και να τους θυμόμαστε για πάντα.

Αχαιοί πολεμιστές ξεκινούν για τον πόλεμο. Λεπτομέρεια από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

1. Το μήλο της Έριδας

Πριν από πολλά χρόνια, στην αρχαία εποχή, τότε που στον Όλυμπο κατοικούσαν οι δώδεκα θεοί, ο Δίας αποφάσισε να παντρέψει το βασιλιά της Φθίας, τον Πηλέα, με μια θαλασσινή νεράιδα, τη Θέτιδα, την κόρη του Νηρέα.

Ο γάμος έγινε στο **Πήλιο** κι ήτανε καλεσμένοι όλοι οι θεοί και οι θεές. Μόνο την **Έριδα** δεν κάλεσαν, τη θεά της φιλονικίας, γιατί όπου πήγαινε έσπερνε μίσος και καβγάδες. Εκείνη θύμωσε πολύ κι πήγε στο γάμο αόρατη κι άφησε στο τραπέζι ένα μήλο ολόχρυσο, που πάνω του είχε γράψει: «στην ομορφότερη».

Αμέσως η **Ήρα**, η Αθηνά κι η Αφροδίτη άρχισαν να μαλώνουν για το ποια ήταν η ομορφότερη που θα έπαιρνε το μήλο. Ρώτησαν και το Δία, μα αυτός δεν ήθελε να στενοχωρήσει καμιά από τις τρεις θεές. Γι' αυτό είπε να πάνε στο βουνό Ίδη, δίπλα στην Τροία, όπου ο **Πάρης**, ο γιος του βασιλιά Πρίαμου, έβσκε το κοπάδι του σε μια πλαγιά, για να διαλέξει εκείνος την ομορφότερη θεά.

Πέταξαν λοιπόν οι τρεις θεές, μαζί με τον Ερμή, στην Ίδη και στάθηκαν μπροστά στο ξαφνιασμένο βασιλόπουλο. Ο Ερμής τού είπε το θέλημα του Δία και του έδωσε **το χρυσό μήλο της Έριδας**.

Τότε η **Ήρα** τού έταξε να τον κάνει τον πιο μεγάλο βασιλιά, η **Αθηνά** τον πιο γενναίο και σοφό πολεμιστή και η **Αφροδίτη** να του βρει την πιο όμορφη γυναίκα για να την παντρευτεί. Ο Πάρης, αφού το καλοσκέφτηκε, έδωσε το χρυσό μήλο στην Αφροδίτη.

Η Ήρα και η Αθηνά έφυγαν θυμωμένες, ενώ η Αφροδίτη φανέρωσε στον Πάρη πως η **ωραία Ελένη**, η γυναίκα του Μενέλαου, του βασιλιά της Σπάρτης, ήταν η ομορφότερη στον κόσμο και τον συμβούλεψε να πάει να την πάρει.

1. Η κρίση του Πάρη. Δεξιά ο Πάρης, στο κέντρο ο θεός Ερμής και ακολουθούν οι τρεις θεές: Αφροδίτη, Αθηνά, Ήρα. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

Ο Πάρης ετοίμασε καράβι γρήγορο κι έφυγε για τη **Σπάρτη**. Έφτασε στο παλάτι του Μενέλαου κρατώντας πλούσια δώρα. Εκεί όλοι τον καλοδέχτηκαν και τον φιλοξένησαν, όπως ταίριαζε στο βασιλόπουλο της Τροίας. Όμως ο Πάρης, με τη βοήθεια της Αφροδίτης, ξεμυάλισε την Ελένη και την έπεισε να τον ακολουθήσει. Και μια μέρα που έλειπε ο Μενέλαος, έφυγαν για την **Τροία**.

2. Η αρπαγή της Ελένης από τον Πάρη. Ανάμεσά τους ο φτερωτός θεός Έρωτας.
Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

3. Η κρίση του Πάρη

Να, πώς ένας αρχαίος συγγραφέας, ο Λουκιανός, φαντάστηκε και έγραψε το διάλογο του Πάρη με τον Ερμή και τις τρεις θεές.

ΕΡΜΗΣ: Γεια σου, βοσκόπουλο. Ο Δίας προστάζει να γίνεις κριτής στην ομορφιά των τριών θεών και το βραβείο του διαγωνισμού θα το μάθεις άμα διαβάσεις τι γράφει επάνω στο μήλο.

ΠΑΡΗΣ: Δος μου το, να δω τι λέει: Η ΟΜΟΡΦΗ, γράφει, ΑΣ ΤΟ ΠΑΡΕΙ. Μα τούτες όλες είναι το ίδιο όμορφες και δεν είναι εύκολο πράγμα να κρίνει κανείς. Πρέπει να εξετάσω την κάθε μία χωριστά, γιατί τώρα τα έχω χαμένα και δεν ξέρω σε ποια να σταματήσω τη ματιά μου.

ΑΦΡΟΔΙΤΗ: Ας γίνει κι αυτό.

ΠΑΡΗΣ: Μείνε εσύ, Ήρα.

ΗΡΑ: Αν με κρίνεις, Πάρη, εμένα πως είμαι η πιο όμορφη, θα σε κάμω αφέντη ολόκληρης της Ασίας.

ΠΑΡΗΣ: Πλησίασε εσύ, Αθηνά.

ΑΘΗΝΑ: Αν κρίνεις, Πάρη, εμένα σαν την πιο όμορφη, ποτέ δεν θα γυρίσεις νικημένος από τη μάχη, μα πάντα θριαμβευτής.

ΠΑΡΗΣ: Και τώρα η σειρά της Αφροδίτης.

ΑΦΡΟΔΙΤΗ: Εγώ από καιρό τώρα σ' έβλεπα που είσαι τόσο νέος κι όμορφος κι έπρεπε κιόλας να είσαι και παντρεμένος με κάποια γυναίκα σαν την Ελένη, που είναι νέα κι όμορφη, γιατί εκείνη και μονάχα να σ' έβλεπε είμαι βέβαιη πως θα τα παρατούσε όλα και θα σ' ακολουθούσε οπουδήποτε. Αν δώσεις το μήλο σε μένα, θα τα καταφέρω εγώ να γίνει γυναίκα σου.

Λουκιανός, Θεών διάλογοι, μτφ. Ν. Σφυρόερα (με αλλαγές)

4. Η ωραία Ελένη.

Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γιατί οι τρεις θεές μάλωσαν μεταξύ τους; Ποιος έλυσε τη διαφορά τους;
2. Αν ήσουν εσύ στη θέση του Πάρη, ποια θεά θα διάλεγες και γιατί;
3. Παρατηρώ και περιγράφω την εικόνα 2 και συζητώ στην τάξη για τα πρόσωπα που φαίνονται σ' αυτή.

2. Η θυσία της Ιφιγένειας

Οργίστηκε πολύ ο **Μενέλαος**, που ο Πάρης του πήρε την Ελένη, και θέλησε να τον εκδικηθεί και να τη φέρει πίσω. Γι' αυτό ζήτησε βοήθεια από τον αδελφό του, τον **Αγαμέμνονα**, που βασιλεύε στις **Μυκήνες**. Εκείνος κάλεσε όλους τους βασιλιάδες των Αχαιών να ετοιμαστούν να πάνε στην Τροία, να πολεμήσουν να πάρουν πίσω την Ελένη.

Στο λιμάνι της **Αυλίδας** μαζεύτηκαν όλοι οι Αχαιοί με τα πλοία και το στρατό τους. Πήγε ο γερο-Νέστορας, ο βασιλιάς της Πύλου, ο Ιδομενέας από την Κρήτη, ο Αίαντας από τη Σαλαμίνα, ο άλλος Αίαντας απ' τη Λοκρίδα, ο Διομήδης από το Άργος, ο Φιλοκτήτης, ο φίλος του Ηρακλή, από τη Μαγνησία, ο Οδυσσέας απ' την Ιθάκη κι ο Αχιλλέας, ο γιος του Πηλέα και της Θέτιδας από τη Φθία με το φίλο του τον Πάτροκλο και τους γενναίους Μυρμιδόνες.

Διάλεξαν για αρχηγό τον Αγαμέμνονα κι αφού έκαναν θυσίες, περίμεναν να φυσήξει ο **άνεμος**, να ξεκινήσουν τα καράβια για την Τροία.

1. Αχαιοί πολεμιστές.
Αρχαίο ελληνικό αγγείο.

2. Ο Αγαμέμνονας

Όσοι προέρχονταν από την καλά οχυρωμένη πόλη των Μυκηνών [...] είχαν αρχηγό τον Αγαμέμνονα Ατρείδη με εκατό καράβια. Οι άνδρες του ήταν οι περισσότεροι και οι καλύτεροι όλων, ενώ αυτός ανάμεσά τους ήταν χαλκοφορεμένος και υπερήφανος, γιατί σαν καλύτερος οδηγούσε και τους πιο πολλούς άνδρες.

Όμηρος, *Ιλιάδα Β 509-576*, μτφ. Γ. Γιοβάνη

3. Οι πιο σπουδαίοι ήρωες του Τρωικού πολέμου.

Όμως φύλλο δεν εσάλευε κι οι βασιλιάδες ρωτήσανε το **μάντη Κάλχα** να τους πει γιατί οι άνεμοι δε φυσούσαν. Εκείνος τότε είπε ότι η θεά Άρτεμη κρατούσε τους ανέμους. Είχε θυμώσει, γιατί ο Αγαμέμνωνας είχε σκοτώσει το ιερό ελάφι της. Και δε θα της περνούσε ο θυμός, αν πρώτα ο Αγαμέμνωνας δε θυσίαζε στο βωμό της την κόρη του, την **Ιφιγένεια**.

Αβάσταχτη θλίψη πλάκωσε την καρδιά του Αγαμέμνονα. Δεν ήθελε να θυσιάσει την αγαπημένη του κόρη. Μέρρες θρηνούσε. Τέλος έστειλε μήνυμα στην Κλυταιμνήστρα, τη γυναίκα του, να φέρει στην Αυλίδα την Ιφιγένεια, να την παντρέψει τάχα με τον Αχιλλέα.

Όταν η Ιφιγένεια κι η μητέρα της έφτασαν στην Αυλίδα, με δάκρυα στα μάτια ο Αγαμέμνωνας τους είπε την αλήθεια. Η Κλυταιμνήστρα έκλαιγε και τον παρακαλούσε να μην αφήσει να γίνει η **θυσία**. Η Ιφιγένεια τελικά αποφάσισε να θυσιαστεί για την πατρίδα της.

Τη μέρα της θυσίας πήγε στολισμένη στο βωμό και με θάρρος έσκυψε το κεφάλι. Κι ο μάντης Κάλχας, αφού της φόρεσε χρυσό στεφάνι στα μαλλιά, σήκωσε το μαχαίρι. Όμως εκείνη τη στιγμή η **Άρτεμη** ήρθε μέσα σε ένα σύννεφο, άρπαξε την κόρη και πάνω στο βωμό άφησε ένα μικρό **ελάφι**. Την Ιφιγένεια την πήγε μακριά στη χώρα των Ταύρων σ' έναν από τους ναούς της. Αμέσως φύσηξε άνεμος και οι Αχαιοί κίνησαν για την Τροία.

4. Η θυσία της Ιφιγένειας. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

5. Λίγο πριν τη θυσία

Ο αρχαίος ποιητής Ευριπίδης περιγράφει τη συγκινητική σκηνή πατέρα και κόρης, λίγο πριν τη θυσία.

Την κόρη μόλις είδε ο βασιλιάς
προς το άλσος να βαδίζει για σφαγή,
αναστενάζει, το κεφάλι γυρίζει από την άλλη,
με το μάτιο τα μάτια του σκεπάζει και δακρύζει.

Εκείνη τότε στάθηκε κοντά του
και μίλησε: «Πατέρα, ήρθα σ' εσένα.
για την πατρίδα, για όλη την Ελλάδα
με τη θέλησή μου δίνω το κορμί μου·
στο βωμό της θεάς ας μ' οδηγήσουν,
και, αφού ο χρησμός το ορίζει, ας με θυσιάσουν».

Ευριπίδης, *Η Ιφιγένεια στην Αυλίδα*, στ. 1547-1560,
μτφ. Θρ. Σταύρου (με αλλαγές)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τι εμπόδιζε το στόλο των Αχαιών να ξεκινήσει για την Τροία; Τι έγινε τελικά;
2. Διαβάσω το κείμενο 2 και απαντώ. Γιατί οι Αχαιοί διάλεξαν για αρχηγό τους τον Αγαμέμνονα;
3. Διαβάσω το κείμενο 5 και απαντώ.
Πώς νιώθει ο Αγαμέμνονας, λίγο πριν τη θυσία;
Πώς χαρακτηρίζεις την Ιφιγένεια από τα λόγια της;

3. Οι Αχαιοί φτάνουν στην Τροία

Ταξιδεύοντας για την Τροία οι Αχαιοί πέρασαν απ' τη Δήλο. Εκεί, στο ναό του Απόλλωνα, ήταν ιερέας ο **Άνιος** που είχε τρεις κόρες, τις **Οινότροπες**. Το χώμα που άγγιζε η **Σπερμώ** γινόταν σιτάρι. Το χώμα που άγγιζε η **Οινώ** γινόταν κρασί και το χώμα που άγγιζε η **Ελαιίδα** γινόταν λάδι. Ο Άνιος, που ήταν και μάντης, είπε στους Αχαιούς ότι σε δέκα χρόνια θα έπαιρναν την Τροία και τους κάλεσε να μείνουνε εννιά χρόνια στη Δήλο και το δέκατο χρόνο να πάνε στην Τροία. Εκείνοι όμως δεν δέχτηκαν.

Έφυγαν λοιπόν από τη Δήλο οι **Αχαιοί** και σε λίγες μέρες έφτασαν στην Τροία. Εκεί βασιλεύαν ο Πρίαμος και η Εκάβη που είχαν πενήντα γιους και πολλές κόρες. Μια από τις κόρες τους ήταν η Κασσάνδρα που ήταν μάντισσα. Όμως ο Απόλλωνας την είχε τιμωρήσει και κανένας δεν πίστευε τα λόγια της.

Οι Τρώες, βλέποντας τα αμέτρητα καράβια των Αχαιών, πήραν τα όπλα τους κι έτρεξαν στην ακρογιαλιά για να τους πολεμήσουν. Αρχηγό είχαν τον πιο μεγάλο γιο του Πριάμου, τον Έκτορα, τον αδελφό του Πάρη.

Από τους Αχαιούς κανένας δεν τολμούσε να πατήσει στη στεριά. Η Θέτιδα τούς είχε πει πως ο πρώτος που θα πατούσε της Τροίας το χώμα θα έπεφτε νεκρός. Τότε ο Οδυσσέας πέταξε την ασπίδα του στη στεριά και με ένα πήδημα στάθηκε πάνω της. Ξεγελασμένος από το τέχνασμά του ο **Πρωτεσίλαος** πήδησε δεύτερος και πάτησε στο χώμα. Κι αμέσως έπεσε νεκρός απ' το κοντάρι του Έκτορα.

Άρχισε τότε **μάχη** φοβερή. Οι Τρώες νικήθηκαν και κλείστηκαν στα τείχη της πόλης. Οι Αχαιοί τράβηξαν τα πλοία τους στη στεριά κι έφτιαξαν στρατόπεδο που το έκλεισαν με τείχος ξύλινο, γιατί κατάλαβαν ότι θα χρειαζόνταν πολύ καιρό μέχρι να καταφέρουν να κυριεύσουν την Τροία.

Και **οι θεοί** κοιτούσαν από τον Όλυμπο. Ο Ποσειδώνας, η Ήρα, η Αθηνά ήταν με το μέρος των Αχαιών. Ο Άρης, η Αφροδίτη, ο Απόλλωνας με το μέρος των Τρώων. Κι ο Δίας άλλοτε με τους Αχαιούς κι άλλοτε με τους Τρώες.

Τον τελευταίο χρόνο του πολέμου, που τα τρόφιμα λιγόστεψαν και ο στρατός πεινούσε, ο Αγαμέμνονας έστειλε ένα καράβι να φέρει στην Τροία τις Οινότροπες. Εκείνες όμως φεύγοντας απ' τη Δήλο παρακάλεσαν το θεό Διόνυσο να τις βοηθήσει. Κι ο Διόνυσος τις έκανε περιστέρια και πέταξαν και γύρισαν στη Δήλο.

1. Ο πατέρας των Οινότροπων, ο Άνιος.

Αρχαίο ελληνικό ανάγλυφο.

2. Οι περιοχές απ' όπου ξεκίνησαν οι Αχαιοί και η πορεία τους από την Αυλίδα προς την Τροία.

3. Ο Πρωτεσίλαος

Όταν ο Πρωτεσίλαος πήγε στον κάτω κόσμο, ο Αιακός, ο δικαστής του Άδη, του είπε:

ΑΙΑΚΟΣ: ...Για το θάνατό σου, Πρωτεσίλαε, δεν φταίει κανείς άλλος παρά μονάχα εσύ, αφού, όταν φτάσατε στην Τροία, λησμόνησες τη νιόπαντρη γυναίκα σου κι όρμησες πριν από τους άλλους, τόσο απερίσκεπτα και με τέτοια αδιαφορία για τον κίνδυνο - μόνο και μόνο για να δοξαστείς! - που σκοτώθηκες πρώτος στην απόβαση.

Λουκιανός, *Νεκρικοί Διάλογοι*, 19, μτφ. Π. Μουλά

4. Οι πολεμιστές στα διαλείμματα των μαχών, έπαιζαν διάφορα παιχνίδια για να ξεκουραστούν. Στην εικόνα ο Αίαντας και ο Αχιλλέας παίζουν πεσσούς.
Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τι ήταν οι Οινότροπες;
2. Πώς κρίνεις τη συμπεριφορά του Οδυσσέα και πώς του Πρωτεσίλαου;
Θα σε βοηθήσει και το κείμενο 3.
3. Παρατηρώ την εικόνα 4.
Με ποιο σημερινό παιχνίδι νομίζεις ότι μοιάζει το παιχνίδι που παίζουν οι δύο ήρωες;

4. Ο θυμός του Αχιλλέα

Εννιά χρόνια πολέμησαν οι Αχαιοί στην Τροία, μα το κάστρο του Πρίαμου ήταν άπαρτο κι οι Τρώες, με αρχηγό τους τον Έκτορα, το υπεράσπιζαν γενναία.

Το **δέκατο** όμως **χρόνο μάλωσαν ο Αχιλλέας κι ο Αγαμέμνονας** για δυο όμορφες σκλάβες, τη Χρυσήδα και τη Βρισηίδα. Αυτό έφερε πολλές συμφορές στους Αχαιούς.

Σκλάβα του Αγαμέμνονα ήταν η Χρυσήδα. **Ο Χρύσης**, ο πατέρας της, που ήταν ιερέας του Απόλλωνα, ήρθε **ικέτης** στο στρατόπεδο των Αχαιών, κρατώντας πλούσια δώρα, το χρυσό ραβδί και τα ιερά στεφάνια του θεού. Έπεσε στα πόδια τού Αγαμέμνονα και τον παρακαλούσε να του δώσει πίσω τη Χρυσήδα. Ο Αγαμέμνονας δε σεβάστηκε το γέροντα και τον έδιωξε θυμωμένος.

Ο Χρύσης τότε παρακάλεσε τον Απόλλωνα να τιμωρήσει σκληρά τους Αχαιούς. **Ο Απόλλωνας** τον άκουσε από τον Όλυμπο κι αμέσως πήρε το τόξο του και πήγε στο στρατόπεδο των Αχαιών. Κάθισε παράμερα και αόρατος χτυπούσε με **τα βέλη** του τα ζώα και τους ανθρώπους. Έπεσε τότε αρρώστια φοβερή ανάμεσά τους και πέθαιναν οι Αχαιοί, ο ένας μετά τον άλλο.

1. Ο Απόλλωνας ρίχνει τα βέλη του. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

Εννιά μέρες κράτησε το κακό. Τη δέκατη ημέρα οι βασιλιάδες ρώτησαν το μάντη **Κάλχα** να τους πει γιατί τους βρήκε τέτοια συμφορά. Εκείνος είπε πως ο Απόλλωνας ήτανε θυμωμένος, γιατί ο Αγαμέμνονας δε σεβάστηκε το Χρύση.

Για να σταματήσει το κακό, ο Αγαμέμνονας έστειλε τη **Χρυσηίδα** πίσω στον πατέρα της. Όμως διέταξε να φέρουν στη σκηνή του τη σκλάβά του Αχιλλέα, τη **Βρισηίδα**.

Θύμωσε ο Αχιλλέας πολύ, μίσος και οργή γέμισαν την ψυχή του. Θέλησε να σκοτώσει τον Αγαμέμνονα για την προσβολή που του έκανε, μα έτρεξε η θεά Αθηνά και τον συγκράτησε. Πικραμένος όμως κλείστηκε στη σκηνή του κι ορκίστηκε να μην ξαναπολεμήσει.

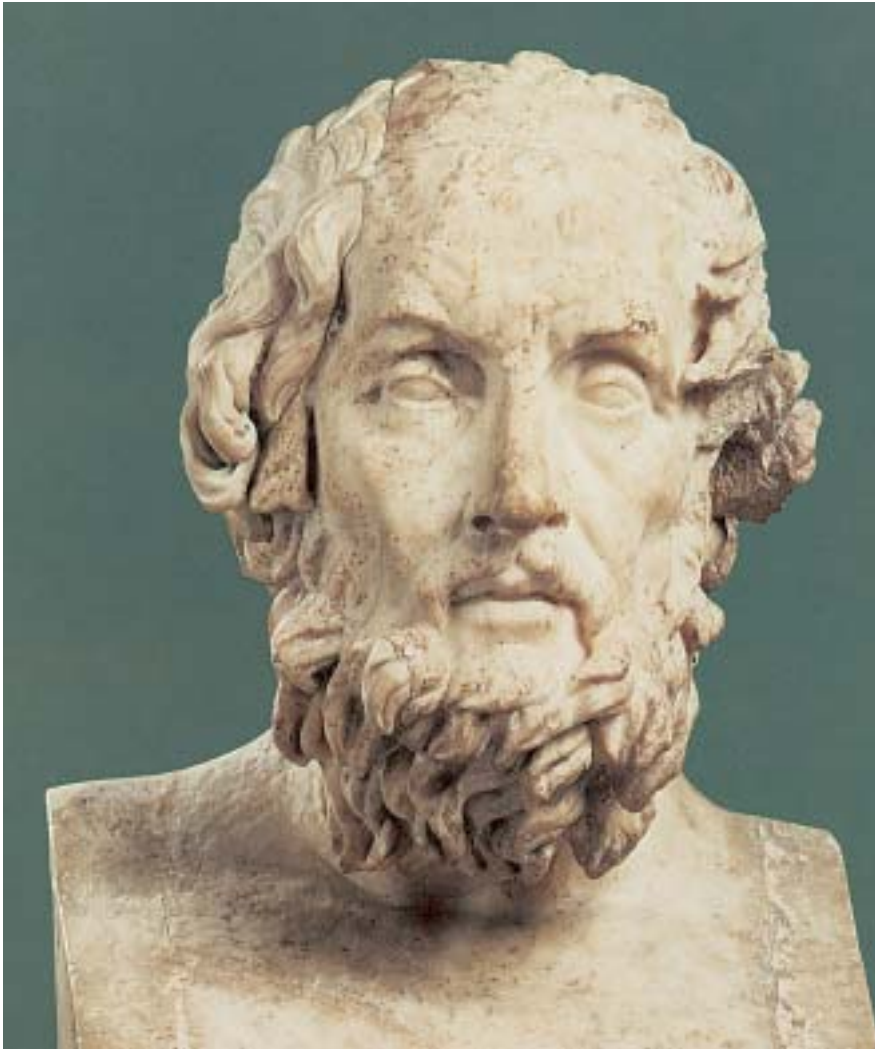

2. Η Βρισηίδα φεύγει από τη σκηνή του Αχιλλέα για να παραδοθεί στον Αγαμέμνονα.
Η καθιστή μορφή δεξιά είναι ο Αχιλλέας. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

3. Ο θυμός του Αχιλλέα

Ο Αχιλλέας έμενε πάντα θυμωμένος κοντά στα γρήγορα καράβια του. Και ούτε πήγαινε στις συνελεύσεις, που είναι τιμή για τον άνδρα, ούτε έβγαινε στη μάχη. Η καρδιά του σπάραζε κι έμενε μόνος του εκεί κι ας λαχταρούσε τη βοή της μάχης.

Όμηρος, Ιλιάδα Α 488 - 492 (ελεύθερη απόδοση)

4. Ο αρχαίος ποιητής Όμηρος.
Αρχαίο ελληνικό γλυπτό.

5. Η Ιλιάδα του Ομήρου

« Ω μεγαλόχαρο βιβλίο σε καρτερούσα μάθημα, κ' εσύ ήρθες θάμα».

Κ. Παλαμάς

Την ιστορία του Τρωικού πολέμου την περιγράφει ο ποιητής Όμηρος στο έργο του Ιλιάδα. Το ποίημα αυτό αρχίζει με τη σύγκρουση του Αχιλλέα με τον Αγαμέμνονα, που συγκλονίζει το στρατόπεδο των Αχαιών, γι' αυτό και η πρώτη λέξη της Ιλιάδας είναι η «μήνις», δηλαδή ο θυμός του Αχιλλέα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γιατί οργίστηκε ο Απόλλωνας; Με ποιο τρόπο έδειξε την οργή του;
2. Ο Κάλχας είχε κάνει κι άλλη φορά δυσάρεστες προβλέψεις για τον Αγαμέμνονα. Θυμάσαι πότε;
3. Ποια ήταν η αιτία που μάλωσαν ο Αχιλλέας με τον Αγαμέμνονα;

5. Ο θάνατος του Πάτροκλου

Ο Αχιλλέας δεν πολεμούσε πια κι οι Τρώες πήραν θάρρος. Άγριες μάχες γίνονταν έξω απ' της Τροίας τα τείχη κι αμέτρητοι Αχαιοί έπεφταν νεκροί.

Απελπισμένος τότε ο Αγαμέμνονας έστειλε στον Αχιλλέα το γέρο **Φοίνικα**, το δάσκαλο του Αχιλλέα, τον **Αΐαντα**, τον πιο δυνατό πολεμιστή των Αχαιών, και τον πολυμήχανο **Οδυσσέα**, να τον παρακαλέσουν να ξαναβγεί στη μάχη και θα του έδινε πίσω τη Βρισηίδα και δώρα αμέτρητα. Μα ο Αχιλλέας δε δέχτηκε κι είπε ότι θα πολεμούσε μόνο αν οι Τρώες έφταναν στα καράβια του.

Οι μάχες συνεχίζονταν πιο άγριες. Οι Τρώες κυνήγησαν τους Αχαιούς ως το στρατόπεδό τους. Ο **Έκτορας** έσπασε την ξύλινη πύλη του στρατοπέδου με μια τεράστια πέτρα κι οι Τρώες όρμησαν μέσα κι έβαλαν φωτιά σ' ένα καράβι. Τους Αχαιούς έσωσε ο Αΐαντας, που τραυμάτισε τον Έκτορα και η μάχη σταμάτησε για λίγο.

Βλέποντας τις συμφορές των Αχαιών, ο **Πάτροκλος** πήγε στο φίλο του τον Αχιλλέα. «Αχιλλέα», του είπε, «οι Τρώες καίνε τα καράβια μας. Αφού εσύ δεν πολεμάς, κανένα δε φοβούνται. Δος μου την **πανοπλία** σου, το άρμα με τα αθάνατα άλογά σου και τους γενναίους **Μυρμιδόνες**, να πολεμήσω εγώ στη θέση σου».

Ο Αχιλλέας δέχτηκε και τον συμβούλεψε να διώξει τους Τρώες από το στρατόπεδο και να γυρίσει πίσω.

Όρμησε ο Πάτροκλος με τους γενναίους Μυρμιδόνες στη μάχη. Οι Τρώες, όταν τον είδαν, νόμισαν πως ήταν ο Αχιλλέας κι έφυγαν τρέχοντας προς την Τροία.

1. Ο Αχιλλέας περιποιείται τον τραυματισμένο Πάτροκλο.
Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

Ο Πάτροκλος ξέχασε του Αχιλλέα τη συμβουλή και κυνήγησε τους Τρώες ως τα τείχη της Τροίας. Όμως εκεί τον γνώρισε ο Έκτορας, πήγε κοντά κι άρχισαν να παλεύουν. Τότε ο Απόλλωνας χτύπησε τον Πάτροκλο πίσωπλατα. Εκείνος έπεσε κάτω κι ο Έκτορας τον σκότωσε και του πήρε τα θεϊκά όπλα του Αχιλλέα.

Έγινε μάχη γύρω απ' το νεκρό. Τ' αθάνατα άλογα του Αχιλλέα, **ο Ξάνθος κι ο Βαλίας**, που του τα είχε χαρίσει ο Ποσειδώνας, σαν είδαν τον Πάτροκλο νεκρό, έσκυψαν τα κεφάλια τους και με τα δάκρυά τους έβρεχαν τη γη. Οι Αχαιοί πήραν το νεκρό Πάτροκλο και τον έφεραν στα πλοία.

Βλέποντας **ο Αχιλλέας** το φίλο του νεκρό, ξέσπασε σε θρήνο. Τον άκουσε η μητέρα του η Θέτιδα και βγήκε από τη θάλασσα να τον παρηγορήσει. Και πήγε η ίδια στον Όλυμπο και του έφερε καινούργια πανοπλία, που του την έφτιαξε **ο Ήφαιστος**.

2. Η ασπίδα του Αχιλλέα

Ο Ήφαιστος βάζει όλη την τέχνη του, για να φτιάξει την καινούργια πανοπλία του Αχιλλέα. Μα πιο πολύ δούλεψε τη στρογγυλή ασπίδα. Στην εικόνα τον βλέπουμε να την παραδίδει στη Θέτιδα.

Βάζει πρώτα τη γη, τη θάλασσα και τον ουρανό με τον ήλιο, το φεγγάρι κι όλα τ' αστέρια. Κι έπειτα αρχίζει να σχεδιάζει δυο πολιτείες δίπλα δίπλα. Στην πρώτη οι άνθρωποι έχουν ειρήνη. Παντρεύουν τα παιδιά τους με τραγούδια και χαρές και λύνουν σε κριτές τις διαφορές τους. Στην άλλη πολιτεία έχουν πόλεμο. Μέσα στην πόλη έχουν μείνει οι γυναίκες, τα παιδιά και οι γέροντες, ενώ έξω από τα τείχη δυο στρατοί έχουν πέσει στη μάχη. Οι λαβωμένοι και οι νεκροί κείτονται ολόγυρα. Έτσι ο Ήφαιστος ιστορεί τις χαρές της ειρήνης και τις συμφορές του πολέμου.

Έπειτα βάζει τους γεωργούς που όργωναν τα χωράφια τους, τους εργάτες που θέριζαν

με τα δρεπάνια, βάζει αμπέλια φορτωμένα σταφύλια κι ανθρώπους που τα τρυγούσαν τραγουδώντας, βάζει βοσκούς που έβοσκαν τα κοπάδια τους, βάζει αγόρια και κοπέλες που χόρευαν με άνθη στα μαλλιά τους. Και γύρω γύρω βάζει τον απέραντο Ωκεανό να αστράφτει.

Και όταν τελειώνει, στέκεται να την κοιτάξει. Ξέρει πως αν οι άνθρωποι προσέξουν την ομορφιά της ασπίδας, δεν θα θέλουν πια να πολεμούν. Θα θέλουν να χορεύουν και να τραγουδούν, να οργώνουν τα χωράφια τους, να τρυγούν τα αμπέλια τους και να βόσκουν τα κοπάδια τους. Θα θέλουν να ζουν ειρηνικά. Και είναι αυτή η ασπίδα του Αχιλλέα το πρώτο, το μοναδικό όπλο που φτιάχτηκε ποτέ και δεν προσκαλεί σε πόλεμο αλλά σε ειρήνη.

Μ. Καπλάνογλου, Η ασπίδα της ειρήνης, σελ. 25-26 (με αλλαγές)

3. Τα άλογα του Αχιλλέως

Ο ποιητής Κ. Καβάφης μάς μιλά για το θρήνο των αλόγων πάνω από το νεκρό Πάτροκλο. Με το θρήνο τους νιώθουμε ακόμα βαθύτερα τι συμφορά ήταν ο χαμός του Πάτροκλου.

Τον Πάτροκλο σαν είδαν σκοτωμένο
που ήταν τόσο ανδρείος, και δυνατός και νέος,
άρχισαν τ' άλογα να κλαίνε του Αχιλλέως.
Η φύσις των η αθάνατη αγανακτούσε
για του θανάτου αυτό το έργο που θωρούσε.
Τίναζαν τα κεφάλια των και τες μακριές χαιτές κουνούσαν,
την γη χτυπούσαν με τα πόδια και θρηνούσαν
τον Πάτροκλο που ενιώθανε άψυχο-αφανισμένο...
ανυπεράσπιστο- χωρίς πνοή...

Κ. Καβάφης, Ποιήματα, τόμ. Α', σελ.113

4. Ο θρήνος του Αχιλλέα

Την είδηση του θανάτου του Πάτροκλου έφερε στον Αχιλλέα ο γιος του Νέστορα, ο Αντίλοχος.

*«Έπεσε ο Πάτροκλος, και γύρα του για το νεκρό χτυπιούνται,
γυμνό, γιατί ο Έχτορας επήρε τ' άρματά του!».*

Στο άκουσμα αυτό ο πόνος του Αχιλλέα ξεσπάει άγριος: δίχως μιλά ο ήρωας χύνει με τα δυο του χέρια στάχτη μαύρη στο κεφάλι του πάνω, κι έπειτα, με ασκημισμένο το ωραίο του πρόσωπο, με το θείο χιτώνα λερωμένο, πέφτει και ξαπλώνει στο χώμα τραβώντας και ξεριζώνοντας τα μαλλιά του. Από φόβο, μήπως στην απελπισία του βγάλει το σπαθί του και σκοτωθεί, αναγκάζεται ο Αντίλοχος να του κρατεί τα χέρια. Ο Αχιλλέας δε μιλάει, βογγάει μόνο δυνατά.

Όμηρος, Ιλιάδα Σ 20-35 (απόδοση Ι.Θ.Κακριδής, Ομηρικές έρευνες σ. 85-86)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιο ήταν το αποτέλεσμα της οργής του Αχιλλέα;
2. Τι ζήτησε από τον Αχιλλέα ο Πάτροκλος;
3. Ποιος σκότωσε τον Πάτροκλο και με ποιο τρόπο;
4. Διαβάσω το κείμενο 4 και απαντώ. Πώς δείχνει το πένθος του ο Αχιλλέας; Δικαιολογούνται οι αντιδράσεις του αυτές;

6. Ο Αχιλλέας σκοτώνει τον Έκτορα

Οργή κι απελπισία μαζί γέμιζαν την καρδιά του Αχιλλέα μετά το θάνατο του Πάτροκλου και ήθελε να εκδικηθεί τον Έκτορα, που σκότωσε τον αδερφικό του φίλο. Την άλλη μέρα φόρεσε την καινούρια πανοπλία του, έδεσε στο άρμα του τ' αθάνατα άλογά του και με τους Μυρμιδόνες του πήγε να πολεμήσει.

Μέσα στο κάστρο της Τροίας, ο Έκτορας αποχαιρέτησε την **Ανδρομάχη**, τη γυναίκα του, πήρε στην αγκαλιά του για τελευταία φορά το μικρό του γιο, τον Αστυάνακτα, και βγήκε κι αυτός να πολεμήσει. Οι Τρώες ήταν έξω από **τα τείχη** τους έτοιμοι για μάχη. Βλέποντας όμως τον Αχιλλέα να φτάνει, τρόμαξαν. Οι μισοί έτρεξαν μέσα στα τείχη να σωθούν κι οι άλλοι μισοί έτρεξαν προς τον κάμπο. Ο Αχιλλέας τούς κυνήγησε κι έγινε άγρια μάχη. Οι Τρώες έπεφταν νεκροί ο ένας μετά τον άλλο. Ο Πρίαμος, που παρακολουθούσε τη μάχη από τα τείχη, διέταξε κι άνοιξαν τις πύλες να μπει ο στρατός για να σωθεί.

Μόνο ο γενναίος Έκτορας δεν κλείστηκε στα τείχη, αλλά έμεινε να αντιμετωπίσει τον εχθρό. Άδικα του φώναζαν ο **Πρίαμος και η Εκάβη**, η μητέρα του, και η όμορφη

1. Ο Έκτορας αποχαιρετά την Ανδρομάχη και τον Αστυάνακτα.

Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

Ανδρομάχη ψηλά από τα τείχη. Κάποια στιγμή τον είδε ο Αχιλλέας κι όρμησε σαν το θεριό επάνω του. Ο Έκτορας τα έχασε κι άρχισε να τρέχει. Τρεις φορές έκανε το γύρο της πόλης τρέχοντας κι ο Αχιλλέας τον κυνηγούσε. Στο τέλος ο Έκτορας σταμάτησε το τρέξιμο και στάθηκε να τον αντιμετωπίσει. Ο Αχιλλέας όρμησε πάνω του κι άρχισε η πάλη.

Πάλεψαν σκληρά, γιατί κι οι δυο ήταν γενναία παλικάρια. Τέλος ο **Αχιλλέας** με το κοντάρι του χτύπησε στο λαιμό τον Έκτορα και τον έριξε στο χώμα. Ο πιο γενναίος πολεμιστής της Τροίας ήταν πια νεκρός. Ψηλά από τα τείχη κοίταζαν οι Τρώες και θρηνούσαν. Μα πιο πολύ θρηνούσαν ο Πρίαμος και η Εκάβη, η μητέρα του, και η όμορφη Ανδρομάχη.

2. Μονομαχία Αχιλλέα-Έκτορα. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

Αμέσως ο Αχιλλέας πήρε τα όπλα τού νεκρού, έδεσε τα πόδια του με δερμάτινα λουριά από το άρμα κι άφησε το κεφάλι του να σέρνεται στο χώμα. Μετά χτύπησε τ' άλογά του κι εκείνα έτρεξαν γρήγορα προς τα πλοία σέρνοντας το νεκρό Έκτορα μαζί τους.

Την άλλη μέρα οι Αχαιοί έκαψαν το νεκρό Πάτροκλο. Ο Αχιλλέας έκοψε τα μακριά μαλλιά του και τα έβαλε στα χέρια του Πάτροκλου, για να καούν μαζί του. Έπλυνε τα οστά του με κρασί και τα έβαλε σε χρυσό δοχείο, που του είχε δώσει η μάνα του η Θέτιδα.

Ο νεκρός Έκτορας έντεκα μέρες έμεινε άταφος, ώσπου ο **Πρίαμος** πήγε στον Αχιλλέα, έπεσε στα πόδια του και τον παρακάλεσε να του δώσει το σώμα του παιδιού του να το θάψει. **Ο Αχιλλέας συγκινήθηκε.** Διέταξε να πλύνουν και να στολίσουν το νεκρό και τον έδωσε στο γέρο βασιλιά, για να τον πάει στην Τροία. Και πρόσταξε να σταματήσει ο πόλεμος έντεκα μέρες, για να προλάβουνε οι Τρώες να **θρηνήσουν** και να κάψουν το νεκρό, όπως είχαν συνήθεια.

3. Ο Πρίαμος έρχεται με δώρα στη σκηνή του Αχιλλέα και τον ικετεύει. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

4. Τα όνειρα των γονιών για τα παιδιά τους

Ο Έκτορας, πριν συγκρουσθεί με τον Αχιλλέα, μπαίνει στο κάστρο της Τροίας και αποχαιρετά τους δικούς του. Εκεί συναντά τη γυναίκα του την Ανδρομάχη και το μικρό γιο του τον Αστυάνακτα. Μόλις άνοιξε την αγκαλιά του στο γιο του, ο μικρός φοβήθηκε από τα όπλα και την περικεφαλαία και τραβήχτηκε. Γέλασαν τότε ο Έκτορας κι η Ανδρομάχη. Έβγαλε εκείνος τη λαμπρή περικεφαλαία και την ακούμπησε στη γη.

Παίρνει μετά το γιο, τον φίλησε, τον χόρευε στα χέρια, κι έτσι μετά στο Δία προσεύχονταν και στους θεούς τους άλλους:
«Πατέρα Δία κι εσείς οι υπόλοιποι θεοί, και τούτος δώστε, ο γιος μου, όπως εγώ περιλάμπρος μέσα στους Τρώες να γίνει, άντρας τρανός, και πολυδύναμα την Τροία να κυβερνήσει. κι ένας να πει: "πολύ καλύτερος απ' το γονιό του ετούτος," σα θα γυρίζει από τον πόλεμο με λάφυρα αιματωμένα εχθρού που σκότωσε, κι η μάνα του βαθιά ν' αναγαλλιάσει».

Όμηρος, *Ιλιάδα* Ζ 474-481, μτφ. Ν. Καζαντζάκη - Ι. Θ. Κακριδιά (με μικρές αλλαγές)

5. Αγώνες για να τιμηθεί ο Πάτροκλος

Ο Αχιλλέας, ύστερα από την ταφή του Πάτροκλου, οργανώνει αγώνες για να τιμήσει το νεκρό φίλο του. Τα αγωνίσματα είναι πολλά: αρματοδρομία, πυγμαχία, πάλη, δρόμος, οπλομαχία, δισκοβολία, τοξοβολία, ακοντισμός. Στους αγώνες πήραν μέρος όλα τα παλικάρια των Αχαιών και κέρδισαν σπουδαία βραβεία από τα χέρια του Αχιλλέα. Οι θεατές συμμετέχουν φωνάζοντας και βάζοντας στοιχήματα. Στο τελευταίο αγώνισμα ο Αχιλλέας δίνει στον Αγαμέμνονα το πρώτο βραβείο χωρίς να τον αφήσει ν' αγωνιστεί, αφού όλοι το ήξεραν ότι και στη δύναμη και στ' άρματα ήταν ο πρώτος μέσα στους Έλληνες. Έτσι οι δυο αντίπαλοι συμφιλιώνονται, ύστερα από την καταστροφή που προκάλεσε η σύγκρουσή τους.

Ο Πάτροκλος τιμήθηκε όσο κανένας άλλος ήρωας. Όλοι θα θυμούνται τη δύναμή του και θα θέλουν να του μοιάσουν. Αυτός ήταν και ο σκοπός που έγιναν οι επιτάφιοι αγώνες.

Όμηρος, *Ιλιάδα* Ψ 258-897 (διασκευή)

6. Νικητές και νικημένοι κλαίνε μαζί

Και καθώς κι οι δύο τους θυμήθηκαν τον πόνο τους, έκλαιγε ο Πρίαμος τον αντρειωμένο Έκτορα, κουβαριασμένος μπρος στα πόδια του Αχιλλέα, κι έκλαιγε ο Αχιλλέας μια τον πατέρα του μια τον Πάτροκλο, κι οι θρήνοι ολόγυρα αντηχούσαν.

Όμηρος, *Ιλιάδα* Ω 509-512 (ελεύθερη απόδοση Γ. Οικονομίδης)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γιατί ο Αχιλλέας ξαναγύρισε στη μάχη;
2. Ποιο ήταν το αποτέλεσμα της μονομαχίας Αχιλλέα - Έκτορα;
3. Πώς τίμησε ο Αχιλλέας το νεκρό φίλο του; Θα σε βοηθήσει το κείμενο 5.
4. Παρατηρώ με προσοχή την εικόνα 3 και αφηγούμαι το περιεχόμενό της.

7. Το τέλος του Αχιλλέα

Μετά την **ταφή** του Έκτορα, ξανάρχισε ο πόλεμος έξω από της Τροίας τα τείχη. Ο **Αχιλλέας** σκότωνε τους Τρώες πολεμιστές τον ένα μετά τον άλλο. Μια μέρα όμως που βρισκόταν έξω από τις Σκαιές πύλες, τη μεγαλύτερη πύλη του κάστρου της Τροίας, τον είδε ο Απόλλωνας και συμβούλεψε τον Πάρη να τον χτυπήσει με τα βέλη του στη δεξιά του φτέρνα.

Η μητέρα του, η Θέτιδα, όταν ήταν μικρός, τον είχε κάνει **αθάνατο** βουτώντας τον στα μαγεμένα νερά της λίμνης Στύγας. Όμως η δεξιά του **φτέρνα** δεν είχε βραχεί, γιατί από εκεί τον εκρατούσε. Σημάδεψε λοιπόν ο Πάρης τον Αχιλλέα και κάρφωσε ένα φαρμακωμένο βέλος στη δεξιά του φτέρνα. Βογκώντας ο ήρωας γονάτισε στη γη. Με πονεμένες κραυγές προσπαθούσε να τραβήξει το βέλος απ' τη φτέρνα του. Μετά από λίγο σωριάστηκε νεκρός.

Γύρω από το νεκρό του σώμα έγινε άγρια **μάχη**. Αγωνίζονταν οι Τρώες να τον πάρουν. Όμως ο Οδυσσεάς κι ο Αίαντας τον άρπαξαν και τον έφεραν στα πλοία.

Όλοι οι Αχαιοί θρηνούσαν για το χαμό του ήρωα. Ξαφνικά ακούστηκε μια τρομερή βουή απ' τη θάλασσα και μέσα από τα κύματα βγήκε η **Θέτιδα** και οι Νηρηίδες, οι αδερφές της. Στάθηκαν όλες γύρω απ' το νεκρό. Δέκα επτά μέρες έκλαιγαν και τον μοιρολογούσαν. Μετά έκαψαν το σώμα του, έβαλαν τα οστά του στο ίδιο δοχείο με τα οστά του Πάτροκλου και, για να τον τιμήσουν, έκαναν **αγώνες**.

Μετά από λίγες μέρες σκοτώθηκε κι ο **Πάρης**. Τον σκότωσε ο Φιλοκτήτης με ένα από τα δηλητηριασμένα βέλη, που του είχε χαρίσει ο Ηρακλής.

1. Οι Νηρηίδες θρηνούν τον Αχιλλέα. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

Ο Αχιλλέας.
Από αρχαίο
ελληνικό
αγγείο.

2. Ο πατέρας συμβουλεύει το γιο του

Ο Πηλέας συμβουλεύει το γιο του, τον Αχιλλέα, την ώρα που φεύγει για τον πόλεμο.

« Αιέν αριστεύειν ...», δηλαδή,
«να είσαι πάντα πρώτος κι όλους να τους ξεπερνάς στη μάχη».

Ο Πηλέας, επειδή ήταν ακόμη πολύ νέος ο Αχιλλέας, έστειλε μαζί του και το δάσκαλό του, το Φοίνικα, για να τον συμβουλεύει:

«Να είσαι ικανός στα λόγια και άξιος στις πράξεις».

Όμηρος, *Ιλιάδα*

3. Ταφικά έθιμα

Πλένουν το νεκρό, τον αλείφουν με λάδι, τον τυλίγουν με λευκό σεντόνι και τον στολίζουν. Τον βάζουν πάνω στο νεκρικό κρεβάτι και τον θρηνούν συγγενείς και φίλοι. Οι στενοί φίλοι και συγγενείς κόβουν τα μαλλιά τους, για να δείξουν το πένθος τους. Υψώνουν μια ξύλινη κατασκευή από κούτσουρα και ξερά κλαδιά. Τοποθετούν επάνω το νεκρό με πολλά από τα προσωπικά του αντικείμενα(κτερίσματα). Αφού ανάψει η φωτιά και κάψει ανθρώπους, σφαγμένα ζώα και αντικείμενα, τη σβήνουν και συλλέγουν προσεκτικά τα οστά του νεκρού. Τα πλένουν, τα τοποθετούν μέσα σ' ένα αγγείο και τέλος υψώνουν τύμβο από χώμα και πέτρες σκεπάζοντας όλα τα υπολείμματα. Στο τέλος τρώνε όλοι μαζί.

Όμηρος, *Ιλιάδα (διασκευή)*

4. Ο θάνατος του Αχιλλέα.
Γλυπτό της νεότερης εποχής.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιες συμβουλές δίνει ο Πηλέας στον Αχιλλέα; (κείμενο 2). Νομίζεις ότι ο Αχιλλέας τήρησε τις συμβουλές του πατέρα του και του δασκάλου του; Οι δικοί σου γονείς και δάσκαλοι ποιες συμβουλές σου δίνουν;
2. Ποιος σκότωσε τον Αχιλλέα και με ποιο τρόπο; Γιατί τον χτύπησε στη φτέρνα; (εικόνα 4).
3. Παρατηρώ με προσοχή την εικόνα 1 και την περιγραφή στην τάξη.

8. Ο Δούρειος ίππος και η καταστροφή της Τροίας

Μετά το θάνατο του Αχιλλέα **οι Αχαιοί** απελπίστηκαν. Δεν πίστευαν πως θα κατάφερναν να κυριεύσουν την Τροία. Τότε **ο Οδυσσέας**, ο πολυμήχανος, σκέφτηκε ότι η Τροία δεν θα έπεφτε με τα όπλα αλλά με πονηριά. Συμβούλεψε λοιπόν τους Αχαιούς να φτιάξουν ένα μεγάλο **ξύλινο άλογο**, κούφιο από μέσα, **το Δούρειο ίππο**.

Το έφτιαξαν λοιπόν οι Αχαιοί κι έγραψαν πάνω του: «Δώρο των Αχαιών στην Αθηνά». Και μια νύχτα σκοτεινή μπήκαν μέσα στο άλογο ο Οδυσσέας, ο Μενέλαος, ο Διομήδης, ο Νεοπτόλεμος, που ήταν γιος του Αχιλλέα, και μερικοί ακόμη γενναίοι Αχαιοί. Ο Αγαμέμνωνας με τον υπόλοιπο στρατό, αφού έκαψαν το στρατόπεδο, μπήκαν στα πλοία και πήγαν και κρύφτηκαν πίσω από την Τένεδο.

Το πρωί **οι Τρώες**, κοιτώντας από τα τείχη, δεν πίστευαν στα μάτια τους. Οι Αχαιοί είχαν φύγει και είχαν αφήσει πίσω τους μόνο ένα μεγάλο ξύλινο άλογο, δίπλα στο ακρογιάλι! Βγήκαν λοιπόν από τα τείχη, το πλησίασαν και είδαν πως ήταν αφιέρωμα στην Αθηνά. Πολλοί έλεγαν πως έπρεπε να το ανεβάσουν στην ακρόπολη της Τροίας, για να τους προστατεύει η θεά.

Άδικα η **Κασσάνδρα**, φώναζε πως μέσα στην κοιλιά του ήταν κρυμμένοι Αχαιοί. Κανένας δεν την πίστευε. Κι ένας Τρώας, ο Λαοκόοντας, που ήταν ιερέας του Απόλλωνα, είπε: «Να φοβάστε τους Αχαιούς ακόμη κι αν σας φέρνουν δώρα».

1. Ο Δούρειος ίππος. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

2. Ο Λαοκόοντας και οι δυο γιοί του.
Αρχαίο ελληνικό γλυπτό.

Αμέσως δυο τεράστια **φίδια** σταλμένα από τον Ποσειδώνα, βγήκαν από τη θάλασσα κι έπνιξαν τον Λαοκόοντα μαζί με τα παιδιά του.

Βλέποντας το θαύμα αυτό οι Τρώες τρόμαξαν κι έσυραν το άλογο στην πόλη. Για να μπει, γκρέμισαν κι ένα μέρος απ' τα τείχη της. Μετά έφαγαν, ήπιαν και γλέντησαν χαρούμενοι όλη τη μέρα. Τη νύχτα κοιμήθηκαν κουρασμένοι από το χορό κι από το φαγοπότι.

Τα μεσάνυχτα βγήκαν οι Αχαιοί από την κοιλιά του αλόγου. Έτρεξαν κι άναψαν φωτιές ψηλά στα τείχη κι άνοιξαν τις πύλες. Σε λίγο γύρισε κι ο στρατός από την Τένεδο. Μπήκαν όλοι οι Αχαιοί στην Τροία, σκότωσαν τους πολεμιστές και πήραν σκλάβους τα παιδιά και τις γυναίκες. Ο Μενέλαος έτρεξε στο παλάτι του Πρίαμου και πήρε πίσω την Ελένη. Μετά έβαλαν **φωτιά** κι έκαψαν την πόλη, χωρίς να σεβαστούν ούτε τους ναούς των θεών.

Το πρωί φόρτωσαν τα πλοία τους με λάφυρα και ξεκίνησαν για να γυρίσουν στην πατρίδα.

3. Η άλωση της Τροίας.

Ο Νεοπτόλεμος ετοιμάζεται να σκοτώσει τον Πρίαμο, που κατέφυγε στο βωμό για να σωθεί. Στα πόδια του κρατά το νεκρό εγγονό του, τον Αστυάνακτα.

Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

4. Πώς έφτασε η είδηση της καταστροφής της Τροίας στις Μυκήνες

Όταν η Τροία έπεσε στα χέρια των Αχαιών, ο Αγαμέμνωνας ειδοποίησε την Κλυταιμνήστρα μέσα σε μια νύχτα. Οι άνθρωποί του άναψαν δυνατή φωτιά στην κορυφή της Ίδης, στην Τροία, και πολλές φωτιές, η μια μετά την άλλη, μετέφεραν το μήνυμα από βουνό σε βουνό μέχρι της Μυκήνες:

Ίδη → Λήμνος → Άθως → Εύβοια → Κιθαιρώνας → Μυκήνες.

Αισχύλος, *Αγαμέμνων*, στίχοι 280 - 316 (διασκευή)

Βλέπουμε λοιπόν ότι οι άνθρωποι εκείνης της εποχής είχαν ανακαλύψει ένα πολύ γρήγορο μέσο επικοινωνίας, στέλνοντας τα μηνύματά τους με φωτιά. Σε λόφους και βουνά κοντά στις πόλεις, υπήρχαν συγκεκριμένοι άνθρωποι, που είχαν αναλάβει να ανάβουν τις φωτιές, για να γίνεται η επικοινωνία.

5. Οι συμφορές του πολέμου

Ο Τρωικός πόλεμος, που κράτησε δέκα ολόκληρα χρόνια, είχε τελειώσει. Άφησε όμως πίσω του νεκρούς, σπίτια γκρεμισμένα, χήρες και ορφανά. Όπως κάθε πόλεμος. Ο αρχαίος ποιητής Ευριπίδης στο έργο του «Τρωάδες» μιλάει για τις συμφορές και τον πόνο που φέρνει ο πόλεμος στους ανθρώπους:

Η βασίλισσα Εκάβη και οι αιχμάλωτες Τρωαδίτισσες θρηνούν για ό,τι έχασαν και αγωνιούν για τα βάσανα που έχουν να τραβήξουν από δω και πέρα. Η Κασσάνδρα γίνεται σκλάβα του Αγαμέμνονα. Η Ανδρομάχη πέφτει στα χέρια του Νεοπτόλεμου, του γιου του Αχιλλέα. Το γιο της, τον Αστυάνακτα, τον γκρέμισαν από τα τείχη της Τροίας, για να μη ζητήσει αργότερα εκδίκηση.

Ο ποιητής δεν χάνει την ευκαιρία να τονίσει τις συμφορές που περιμένουν και τους νικητές στο ταξίδι της επιστροφής. Γιατί όποιος ρημάζει πολιτείες και δεν σέβεται τους ναούς των θεών, δεν θα αργήσει να χτυπηθεί από τη συμφορά.

Ευριπίδης, *Τρωάδες* (διασκευή)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιος ήρωας νομίζεις ότι βοήθησε περισσότερο στη νίκη των Ελλήνων και πώς;
2. Πώς υποδέχτηκαν οι Τρώες το ξύλινο άλογο; Τι είπαν η Κασσάνδρα και ο Λαοκόντας;

ΟΙ ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΕΣ ΤΟΥ ΟΔΥΣΣΕΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αφού έπεσε η πόλη του Πριάμου και τέλειωσε ο δεκάχρονος Τρωικός πόλεμος, ξεκίνησαν τα πλοία των Αχαιών, για να γυρίσουν στην πατρίδα. Όμως οι θεοί του Ολύμπου ήτανε θυμωμένοι, γιατί μέσα στην Τροία οι Αχαιοί έκαψαν τους ναούς τους. Γι' αυτό τους έστειλαν ανέμους δυνατούς κι άγρια θαλασσοταραχή, για να δυσκολέψουν το ταξίδι τους. Όλοι όμως γύρισαν γρήγορα στα σπίτια τους. Μόνο ο Οδυσσέας, ο πολυμήχανος βασιλιάς απ' την Ιθάκη, **περιπλανήθηκε** δέκα ολόκληρα χρόνια σε θάλασσες και σε χώρες μακρινές και πέρασε πολλές ταλαιπωρίες, ώσπου να φτάσει στην **Ιθάκη**, την πατρίδα του. Τις περιπέτειες του Οδυσσέα μέχρι την επιστροφή του στην Ιθάκη μάς τις λέει ο Όμηρος στο έργο του «**Οδύσσεια**».

Ο Οδυσσέας αγναντεύει το πέλαγος και νοσταλγεί την πατρίδα του.

1. Στους Κίκονες, στους Λωτοφάγους και στους Κύκλωπες

Ο Οδυσσέας έφυγε με δώδεκα καράβια από την Τροία. Όταν όμως ξανοίχτηκαν τα πλοία του στο Αιγαίο, οι θεοί έστειλαν άγριους ανέμους που τα έσπρωξαν βόρεια, στη χώρα των Κικόνων. Ο Οδυσσέας και οι σύντροφοί του άρπαξαν απ' τους **Κίκονες** ζώα και γλυκό κρασί και κάθισαν στην αμμουδιά να φάνε. Τότε όμως τους επιτέθηκαν όλοι οι Κίκονες μαζί κι έγινε άγρια μάχη. Πολλοί πολεμιστές σκοτώθηκαν κι οι άλλοι μπήκανε στα καράβια γρήγορα κι έφυγαν μέσα σε άγρια καταιγίδα.

Ταξίδεψαν νότια ως τον κάβο Μαλέα. Τότε άρχισε να φυσά βοριάς που έσπρωξε τα καράβια μακριά, στην Αφρική. Έτσι έφτασαν στη **χώρα των Λωτοφάγων**. Βγήκανε στη στεριά κι ο Οδυσσέας έστειλε τρεις απ' τους συντρόφους του να δουν τι άνθρωποι ζούσαν σ' αυτή τη χώρα. Οι σύντροφοί του πήγαν κι όταν συνάντησαν τους Λωτοφάγους, εκείνοι τους έδωσαν να φάνε **λωτούς**, που ήταν φρούτα μαγεμένα! Αμέσως ξέχασαν πατρίδα και συντρόφους και δεν ήθελαν να φύγουν από εκεί. Ανήσυχος ο Οδυσσέας

πήγε να τους βρει. Τους πήρε με το ζόρι κι αμέσως διέταξε τα καράβια να σαλπάρουν.

Μέρες πολλές ταξίδευαν, ώσπου οι άνεμοι τους έφεραν στο νησί των Κυκλώπων. Μόνο το πλοίο του Οδυσσέα πλησίασε εκεί. Τα άλλα έντεκα καράβια έμειναν σ' ένα νησάκι απέναντι.

Άραξαν το καράβι κι ο Οδυσσέας με

δώδεκα συντρόφους βγήκαν έξω. Κοντά στη θάλασσα είδαν μια θεόρατη σπηλιά και μπήκαν μέσα. Παντού υπήρχαν δοχεία με γάλα και καλάθια με τυρί και πλήθος αρνάκια και κατσίκια. Έφαγαν και περίμεναν να 'ρθει ο νοικοκύρης. Όταν τον είδαν όμως τρέμαξαν. Ήταν πανύψηλος κι είχε ένα μονάχα μάτι στο μέτωπο. Ήταν ο Κύκλωπας **Πολύφημος, ο γιος του Ποσειδώνα**. Έκλεισε την πόρτα της σπηλιάς μ' ένα τεράστιο βράχο κι άναψε δυνατή φωτιά.

Τότε είδε τους ξένους και τους ρώτησε άγρια. «Ποιοι είστε εσείς»; «Ξένοι ναυαγοί, γυρίζουμε απ' την Τροία», του είπε ο Οδυσσέας. Αμέσως ο Πολύφημος άρπαξε δυο συντρόφους και τους έφαγε. Μετά έπεσε για ύπνο. Το πρωί έφαγε άλλους δύο, άνοιξε την πόρτα της σπηλιάς, έβγαλε το κοπάδι, την ξανάκλεισε κι έφυγε. Τότε ο **Οδυσσέας, ο πολυμήχανος**, πήρε ένα μακρύ κλαδί, το έξυσε στην άκρη, ώστε να είναι μυτερό, και το έκρυψε στις στάχτες.

Το βράδυ γύρισε ο Πολύφημος κι έφαγε κι άλλους δυο από τους συντρόφους. Τον πλησίασε τότε ο Οδυσσέας κρατώντας ένα ασκί με γλυκό κρασί και του πρόσφερε να πει. Εκείνος ήπια, του άρεσε και ζήτησε κι άλλο. «Ποιο είναι το όνομά σου» ρώτησε τον Οδυσσέα τότε. «**Κανένα** με φωνάζουν», απάντησε εκείνος. «Εσένα, Κανένα, θα σε φάω τελευταίο», ξανάπε ο Κύκλωπας και συνέχισε να πίνει, ώσπου τελείωσε όλο το κρασί και μεθυσμένος αποκοιμήθηκε.

Σηκώθηκε τότε ο Οδυσσέας, άρπαξε το μυτερό κλαδί και, με τη βοήθεια των συντρόφων του, το κάρφωσε στο μάτι του Πολύφημου. Εκείνος πετάχτηκε ουρλιάζοντας και φώναζε βοήθεια. Οι άλλοι Κύκλωπες έτρεξαν έξω απ' τη σπηλιά «Τι έπαθες, Πολύφημε», ρωτούσαν. «**Με τύφλωσε ο Κανένας**». «Αφού κανένας δε σε τύφλωσε, τι φωνάζεις» του απάντησαν κι έφυγαν θυμωμένοι.

Τα ξημερώματα ο Κύκλωπας άνοιξε την πόρτα της σπηλιάς και κάθισε εκεί με απλωμένα χέρια για να τους πιάσει. Όμως ο Οδυσσέας έδεσε τους συντρόφους του κάτω από την κοιλιά των πιο μεγάλων κριαριών κι ο ίδιος κρεμάστηκε απ' τα μαλλιά του πιο

μεγάλου ζώου. Ο Κύκλωπας χάιδευε στη ράχη τα κριάρια, καθώς έβγαιναν, και δεν κατάλαβε πως από κάτω ήταν οι άνθρωποι.

Όταν βγήκαν όλοι απ' τη σπηλιά, έτρεξαν στο καράβι και ξεκίνησαν. Καθώς απομακρύνονταν, φώναξε ο Οδυσσέας.

«Πολύφημε, αν σε ρωτήσουν ποιος σε τύφλωσε, να πεις ο Οδυσσέας, ο γιος του Λαέρτη απ' την Ιθάκη».

Άρπαξε τότε ένα τεράστιο βράχο ο Κύκλωπας και τον έριξε στο καράβι, μα δεν το χτύπησε. Κι αμέσως σήκωσε τα χέρια του στον ουρανό και είπε: «Πατέρα, Ποσειδώνα, τον Οδυσσέα που με τύφλωσε μην τον αφήσεις να γυρίσει στην Ιθάκη, μα αν είναι να γυρίσει, να περάσει **χίλια βάσανα**, να φτάσει μόνος, με ξένο πλοίο, κι εκεί να τον βρουν καινούριες συμφορές».

1. Ο Οδυσσέας και οι σύντροφοί του τυφλώνουν τον Πολύφημο.

Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

2. Ο ανήσυχος Οδυσσέας μιλάει στους συντρόφους του

Οι άλλοι εδώ να μείνετε τώρα, πιστοί συντρόφοι,
κι εγώ, με το καράβι μου και τους δικούς μου ανθρώπους,
θα πάω να μάθω ποιοι είναι αυτοί που κατοικούν τον τόπο,
άγριοι αν είναι κι άπιστοι και δίκιο αν δεν κατέχουν,
ή τους θεούς αν σέβονται κι άντρες φιλόξενοι είναι.

Όμηρος, *Οδύσσεια* ι 172-176, μτφ. Ζ. Σίδερη

3. Το τέχνασμα του Οδυσσέα στις νεοελληνικές παραδόσεις

Μια φορά ένας μυλωνάς είχε θράκα φτιαγμένη στο μύλο του κι έψηνε μια σούβλα κρέας. Εκεί που γύριζε τη σούβλα του βλέπει στην άλλη μεριά έναν Καλικάντζαρο και γύριζε μια σούβλα βατράχους. Δεν του μίλησε καθόλου. Ύστερα τον ρωτάει ο Καλικάντζαρος πώς τον λένε.

-«Απατός», του λέει ο μυλωνάς με λένε.

Εκεί που γύριζε τη σούβλα ο Καλικάντζαρος βάνει τη σούβλα με τους βατράχους απάνω στο κρέας του μυλωνά. Πατ! Δεν αργεί ο μυλωνάς και του φέρνει μια με το δαυλί, και καθώς ήταν γδυτός, τον έκαψε. Φωνές, κακό, ο Καλικάντζαρος.

-Βοηθάτε, αδέρφια, τι μ' έκαψαν!

-Ρε, ποιος σ' έκαψε, του λένε οι άλλο Καλικαντζαράιοι απόξω.

-Απατός, (= μοναχός μου) τους λέει εκείνος απομέσα.

-Αμ σαν κήκες απατός σου, τι σκούζεις έτσι;

Κι έτσι την έπαθε ο καλός σου ο Καλικάντζαρος.

Ν. Γ. Πολίτης, *Παραδόσεις αρ. 626 (Κυνουρία)*

4. Ο Οδυσσέας ξεφεύγει από τη σπηλιά του Πολύφημου, δεμένος κάτω από την κοιλιά του κριαριού.
Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιος ήταν ο πρώτος σταθμός του Οδυσσέα μετά την αναχώρησή του από την Τροία;
2. Ποια χώρα γνώρισε μετά και ποιος κίνδυνος απείλησε τους συντρόφους του;
3. Παρατηρώ τις εικόνες 1 και 4 και αφηγούμαι με ποιο τρόπο ο Οδυσσέας γλίτωσε από τον Πολύφημο.

2. Στον Αίολο, στους Λαιστρυγόνες και στο νησί της Κίρκης

Ταξιδεύοντας ο Οδυσσέας με τους συντρόφους του έφτασαν στο νησί του Αιόλου, που ήταν ο θεός των ανέμων. Το νησί του είχε τείχη χάλκινα και ταξίδευε συνέχεια στη θάλασσα. Ο **Αίολος** τους καλοδέχτηκε και τους φιλοξένησε περίπου ένα μήνα. Όταν αποφάσισαν να φύγουν, τους έδωσε ένα **ασκί** που μέσα είχε κλείσει όλους τους άγριους ανέμους. Έξω άφησε μόνο το Ζέφυρο να σπρώχνει το καράβι. Ο Οδυσσέας κρέμασε το ασκί στου πλοίου του το κατάρτι. Εννιά μερόνυχτα ταξίδευαν και κόντευαν να φτάσουν στην Ιθάκη. Τότε ο Οδυσσέας αποκοιμήθηκε κι οι σύντροφοί του, νομίζοντας πως το ασκί ήταν γεμάτο ασήμι και χρυσάφι, το άνοιξαν. Αμέσως όρμησαν έξω όλοι **οι άνεμοι** κι έσπρωξαν τα καράβια μακριά στη γη των Λαιστρυγόνων.

Υπήρχε ένα λιμάνι εκεί και τα έντεκα καράβια μπήκαν μέσα. Μόνο ο Οδυσσέας με το καράβι του έμεινε έξω απ' το λιμάνι. **Οι Λαιστρυγόνες** έτρεξαν στο λιμάνι ουρλιάζοντας. Ήταν άγριοι και ψηλοί σα γίγαντες κι άρπαζαν βράχια και τα έριχναν στα πλοία. Τα έσπασαν όλα και τα βύθισαν κι έφαγαν όλους τους ανθρώπους που ήταν μέσα. Μόνο του Οδυσσέα το καράβι γλίτωσε. Κι ο ίδιος και οι σύντροφοί του έφυγαν γρήγορα από τη γη των άγριων Λαιστρυγόνων.

Οι άνεμοι τούς έριξαν μετά στο νησί της μάγισσας Κίρκης. Άραξαν σε μια ακρογιαλιά κι ο Οδυσσέας έστειλε μερικούς απ' τους συντρόφους του να πάνε να ρωτήσουν πού βρισκόνταν. Αυτοί βρήκαν γρήγορα το παλάτι της Κίρκης. **Η Κίρκη** τούς πρόσφερε ένα μαγικό ποτό, μετά τους χτύπησε με το **μαγικό ραβδί** της και τους έκανε **γουρούνια**. Μόνο ένας γλίτωσε κι έτρεξε πίσω να το πει στον Οδυσσέα. Εκείνος άρπαξε το σπαθί του κι έτρεξε στο παλάτι. Η Κίρκη τού πρόσφερε ποτό μα, όταν σήκωσε το ραβδί της να τον χτυπήσει, εκείνος άρπαξε το κοφτερό σπαθί του και την ανάγκασε να ξανακάνει τους συντρόφους του ανθρώπους. Έμειναν αρκετό καιρό στης Κίρκης το νησί. Όταν αποφάσισαν να φύγουν, η Κίρκη συμβούλεψε τον Οδυσσέα να κατεβεί στον Άδη, να βρει το **μάντη Τειρεσία**, να τον ρωτήσει πώς θα έφτανε στην Ιθάκη.

1. Οι Λαιστρυγόνες ρίχνονται στα πλοία των Αχαιών με βράχους και πέτρες (τοιχογραφία).

**2. Ο Οδυσσέας ορμά με το ξίφος του στην Κίρκη, κι αυτή τρέχει να σωθεί.
Οι σύντροφοι μεταμορφωμένοι σε ζώα παρακολουθούν. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.**

3. Ο Οδυσσέας

Τον άντρα τον πολύτροπο πες μου, θεά,
που χρόνια παράδερνε,
σαν πήρε της Τροίας τ' άγιο κάστρο,
κι ανθρώπων γνώρισε πολλών
τους τόπους και τη γνώμη
κι έπαθε πλήθος συμφορές στα πέλαγα,
ζητώντας πώς στην πατρίδα του
άβλαβος να πάει με τους συντρόφους.
Μα κι έτσι αυτούς δε γλίτωσε,
μ' όσο καημό κι αν είχε.

Όμηρος, Οδύσσεια α 1-6, μτφ. Ζ. Σίδερη

**4. Η Κίρκη ανακατεύει το μαγικό ποτό της.
Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.**

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ο Οδυσσέας φεύγοντας από το νησί του Αιόλου πλησίασε πολύ στην Ιθάκη.
Τι ήταν αυτό που τον οδήγησε σε νέες περιπέτειες;
2. Με ποιο τρόπο σώζει ο Οδυσσέας τους συντρόφους του από την Κίρκη;
Με βοηθάει η εικόνα 2.

3. Στον Άδη, στις Σειρήνες, στη Σκύλλα και στη Χάρυβδη

Το καράβι του Οδυσσέα ταξίδεψε ως το τέρμα του ωκεανού που βρισκόταν η είσοδος του Άδη. Μπήκε ο Οδυσσέας **στον Άδη**, έσκαψε λάκκο, έσφαξε μέσα δυο αρνιά και πρόσφερε δώρα στους πεθαμένους, αλεύρι, γάλα και κρασί, νερό και μέλι. Τότε μαζεύτηκαν πολλοί νεκροί τριγύρω. Ο Οδυσσέας είδε τον Αχιλλέα, τον Αγαμέμνονα κι άλλους πολλούς από αυτούς που σκοτώθηκαν στην Τροία. Από μακριά είδε και το **Σίσυφο**, που αγωνιζόταν ν' ανεβάσει ένα βράχο στην κορυφή ενός βουνού.

Μετά από λίγο έφτασε κι ο μάντης **Τειρεσίας** και τότε ο Οδυσσέας τον ρώτησε πώς θα τα κατάφερναν να φτάσουν στην Ιθάκη. Ο μάντης του είπε: «**Ο Ποσειδώνας σε μισεί**, γιατί τύφλωσες τον Κύκλωπα Πολύφημο, το γιο του. Όμως, αν δεν πειράξετε τα βόδια του θεού Ήλιου, όταν θα πάτε στο νησί του, θα φτάσετε μια μέρα στην Ιθάκη».

Φεύγοντας απ' τον Άδη, ο Οδυσσέας κι οι σύντροφοί του έφτασαν **στο νησί των Σειρήνων**. Αυτές μάγευαν τους ναυτικούς με το γλυκό **τραγούδι** τους κι όταν αυτοί πλησίαζαν, τους έτρωγαν. Ο Οδυσσέας όμως, όπως τον είχε συμβουλέψει η Κίρκη, βούλωσε με κερί των συντρόφων του τ' αυτιά, για να μην ακούσουν τίποτε, και τους διέταξε τον ίδιο να τον δέσουνε σφιχτά στο κατάρτι του καραβιού του. Πλησιάζοντας τις Σειρήνες μαγεύτηκε απ' το γλυκό τραγούδι τους και παρακαλούσε τους συντρόφους του να τον λύσουν. Μα εκείνοι τον έδεσαν σφιχτότερα, ώσπου απομακρύνθηκαν και δεν ακουγόταν πια το τραγούδι των Σειρήνων.

Πλησίασαν μετά το στενό της Σκύλλας και της Χάρυβδης. Από το ένα μέρος του στενού **η Χάρυβδη** ρουφούσε το νερό της θάλασσας κι έπνιγε τα καράβια. Δεν την πλησίασαν και γλίτωσαν. Από το άλλο μέρος όμως **η Σκύλλα**, κουλουριασμένη στη σπηλιά της, τέντωσε τα έξι φοβερά κεφάλια της, άρπαξε έξι συντρόφους και τους έφαγε. Πέρασαν κλαίγοντας από το φοβερό στενό και βρέθηκαν στην ανοιχτή θάλασσα.

1. Ο Οδυσσέας καθισμένος κοιτάζει με προσοχή το κεφάλι του μάντη Τειρεσία (κάτω), που του δίνει συμβουλές για το μέλλον. Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

2. Ο Σίσυφος

Ο Σίσυφος, ο πιο πονηρός κι αδίστακτος απ' όλους τους ανθρώπους, κάποτε κοροΐδεψε ακόμα και το Δία. Εκείνος τότε έστειλε το Θάνατο και τον πήρε. Όταν όμως κατέβηκε στον Άδη, ζήτησε από την Περσεφόνη να τον αφήσει να γυρίσει για λίγο στην πατρίδα του, την Κόρινθο, να τιμωρήσει τη γυναίκα του, που δεν του έκανε νεκρικές τιμές και να ξαναγυρίσει στον Άδη. Η Περσεφόνη τον άφησε. Εκείνος όμως δεν ξαναγύρισε στον Άδη, παρά μόνο όταν γέρασε και πέθανε για τα καλά. Όμως ο Δίας ήταν πολύ θυμωμένος μαζί του. Τον καταδίκασε λοιπόν να προσπαθεί συνεχώς να ανεβάσει στην κορυφή ενός βουνού έναν τεράστιο βράχο. Όταν όμως έφτανε στην κορυφή, κατρακυλούσε ο βράχος πάλι ως κάτω. Ο Σίσυφος τον ανέβαζε ξανά κι ο βράχος κατρακυλούσε πάλι κι όλο αυτό γινόταν. Ο ιδρώτας έτρεχε ποτάμι από πάνω του, τον τύλιγε η σκόνη και το μαρτύριό του ήταν ατελείωτο. Έτσι τον βρήκε να τυραννιέται, όταν κατέβηκε στον Άδη ο Οδυσσέας.

Όμηρος, *Οδύσσεια* λ 593-560 (διασκευή)

3. Ο Οδυσσέας στις Σειρήνες.
Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γιατί ο Οδυσσέας θέλησε να κατεβεί στον Άδη;
2. Ποιο μάντη συναντά εκεί και τι του προφητεύει; (εικόνα 1).
3. Με ποιο τρόπο σώζει ο Οδυσσέας τους συντρόφους του από τις Σειρήνες;

4. Στο νησί του Ήλιου, στο νησί της Καλυψώς και στο νησί των Φαιάκων

Μετά από πολλά μερόνυχτα στη θάλασσα, έφτασαν **στο νησί του θεού Ήλιου**. Εκεί έβοσκαν τα παχιά **βόδια** του θεού. Θυμήθηκε τότε ο Οδυσσέας του Τειρεσία τα λόγια και παρακαλούσε τους συντρόφους του να φύγουν μακριά απ' το νησί αυτό. Μα εκείνοι ήταν πολύ κουρασμένοι και δε δέχονταν. Όταν τους τέλειωσαν τα τρόφιμα, έμειναν μερικές μέρες νηστικοί. Μια μέρα όμως, που ο Οδυσσέας κοιμόταν, έσφαξαν μερικά βόδια και τα έψησαν. Όταν ξύπνησε ο Οδυσσέας τρόμαξε, μα ήταν αργά. Φεύγοντας απ' το νησί του Ήλιου ο Δίας τούς έστειλε άγρια **καταιγίδα** και κύματα θεόρατα. Ένα αστροπελέκι χτύπησε το καράβι και το διέλυσε. Πνίγηκαν όλοι. Μόνο ο Οδυσσέας γλίτωσε. Πιασμένος από ένα ξύλο παράδερνε στη θάλασσα δέκα ολόκληρα μερόνυχτα. Τέλος, τα κύματα τον έβγαλαν στο νησί της νύμφης Καλυψώς.

Η Καλυψώ τον πήρε στη σπηλιά της και τον φρόντισε. Όταν συνήλθε, όμως, δεν τον άφηνε να φύγει. Επτά ολόκληρα χρόνια τον κράτησε στο νησί της. Όσπου τον λυπήθηκε η Αθηνά και παρακάλεσε τον πατέρα της, το Δία, να τον βοηθήσει. Εκείνος έστειλε τον Ερμή στην Καλυψώ και τη διέταξε ν' αφήσει τον Οδυσσέα να φύγει.

Έφτιαξε λοιπόν μια **σχεδία** ο Οδυσσέας και ξανοίχτηκε στο πέλαγος. Δέκα επτά μέρες ταξίδευε και κόντευε να φτάσει στην Ιθάκη. Τότε όμως τον είδε **ο Ποσειδώνας**, που έτυχε να περνάει από εκεί. Χτύπησε με την τρίαινα τη θάλασσα και σήκωσε κύματα τεράστια. Διαλύθηκε η σχεδία κι ο Οδυσσέας βρέθηκε στη θάλασσα. Δυο μέρες και δυο νύχτες κολυμπούσε και τον έδερναν τα κύματα. Την τρίτη μέρα με τη βοήθεια μιας νεράιδας, της Λευκοθέας, βγήκε σ' ένα ακρογιάλι. Ξάπλωσε κάτω από μια ελιά, σκεπάστηκε με φύλλα και κοιμήθηκε βαθιά. Είχε φτάσει **στο νησί των Φαιάκων**.

Τον ξύπνησαν την άλλη μέρα κάποιες χαρούμενες φωνές. Ήταν η βασιλοπούλα **Ναυσικά**, που είχε πάει με τις φίλες της να πλύνουν κι, αφού τελείωσαν, έπαιζαν τόπι. Η Ναυσικά λυπήθηκε τον ξένο και τον οδήγησε στο παλάτι του πατέρα της, του Αλκίνοου. Ο Αλκίνοος τον φιλοξένησε κι όταν κάθισαν να φάνε, **ο μουσικός** του παλατιού, ο Δημόδοκος, έπαιζε τη λύρα του και τραγουδούσε τα κατορθώματα των Αχαιών στην Τροία. Ο Οδυσσέας τότε συγκινήθηκε, τους φάνερωσε ποιος ήταν και τους διηγήθηκε τις περιπέτειές του.

Την άλλη μέρα οι Φαίακες ετοίμασαν καράβι και το σούρουπο ξεκίνησαν να πάνε τον Οδυσσέα **στην Ιθάκη**, την πατρίδα του. Όλη τη νύχτα ταξιδεύανε. Χαράματα έφτασαν στην Ιθάκη. Ο Οδυσσέας κοιμόταν και γι' αυτό τον σήκωσαν στα χέρια και τον ξάπλωσαν στην αμμουδιά. Έβαλαν δίπλα του τα δώρα που του χάρισαν κι έφυγαν.

1. Η ανοησία των συντρόφων

Γιατί μονάχοι χάθηκαν από δικό τους κρίμα,
οι άσεβοι, που φάγανε τ' Ουρανοδρόμου Ήλιου
τα βόδια και τους στέρησε του γυρισμού τη μέρα.

Όμηρος, *Οδύσσεια α 7-9*, μτφ. Ζ. Σίδερης

Αφού μας μέναν παξιμάδια
τι κακοκεφαλιά
να φάμε στην ακρογιαλιά
του ήλιου αργά γελάδια....

Γ. Σεφέρης, *Οι σύντροφοι στον Άδη*

2. Οδυσσέας και Καλυψώ.
Έργο ζωγραφικής της νεότερης εποχής.

3. Καλυψώ και Οδυσσέας

ΚΑΛΥΨΩ: «Γιε του Λαέρτη, πολύτροπε Οδυσσέα,
θέλεις λοιπόν γρήγορα να πας στο σπίτι σου και στη γλυκιά πατρίδα;
Αν όμως ήξερες τι βάσανα σε περιμένουν, ώσπου να φτάσεις στην πατρίδα σου,
θα προτιμούσες να μείνεις στο νησί μου κι εγώ θα σε έκανα αθάνατο.
Εσύ όμως λαχταράς πολύ να δεις την Πηνελόπη.

Νομίζω όμως πως κι εγώ δεν είμαι πιο άσχημη από κείνη».

ΟΔΥΣΣΕΑΣ: «Συγχώρεσέ με, Καλυψώ.

Θνητή είναι η Πηνελόπη κι εσύ αθάνατη θεά πιο όμορφη από κείνη.

Κι όμως εγώ το θέλω και το λαχταρώ σπίτι μου να γυρίσω.

Κι αν, όπως λες, κάποιος από τους θεούς θέλει να με τσακίσει μες στο πέλαγος,
κι αυτό θα το αντέξω, όπως τόσα και τόσα βάσανα που έχω περασμένα
στις μάχες και στα κύματα».

Όμηρος, *Οδύσσεια ε 223-248* (διασκευή)

4. Ο Οδυσσέας, η θεά Αθηνά και η Ναυσικά.
Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

5. Οι Φαίακες τιμούν τον Οδυσσέα με χορό και τραγούδι

Ίσιωσαν τόπο του χορού κι ανοίξανε το μέρος.
Κι ο κράχτης τη γλυκόλαλη έφερε την κιθάρα
για το Δημόδοκο, κι αυτός στη μέση πήγε τότε
κι ολόγυρά του στάθηκαν πρωτόχνουδοι λεβέντες,
όλοι τεχνίτες στο χορό κι άρχισαν να χορεύουν,
χτυπώντας με τα πόδια τους τη γη, που λες πετούσαν
φωτιές, και θάμαζε ο θεϊκός Δυσσέας, να τους βλέπει.
Κι άρχισε ο Δημόδοκος παίζοντας γλυκά να τραγουδήσει.

Όμηρος, Οδύσσεια θ 270-276, μτφ. Ζ. Σίδερη

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Τι συμβουλεύει ο Οδυσσέας τους συντρόφους του, μόλις φτάνουν στο νησί του Ήλιου; Τι κάνουν αυτοί; Χαρακτηρίζω τη συμπεριφορά τους (κείμενα 1).
2. Ποιες γυναίκες συναντά ο Οδυσσέας στις περιπλανήσεις του και πώς του συμπεριφέρονται;
3. Διαβάζουμε το κείμενο 3 και συζητάμε στην τάξη για την απόφαση που πήρε ο Οδυσσέας.

5. Ο Οδυσσέας στην Ιθάκη

Όταν ο ήλιος ανέτειλε, ξύπνησε ο Οδυσσέας. Όμως υπήρχε ομίχλη γύρω του και δεν κατάλαβε πως ήταν στην Ιθάκη. Ήρθε τότε η θεά **Αθηνά**, σκόρπισε την ομίχλη κι ο Οδυσσέας κατάλαβε πως βρισκόταν επιτέλους στην Ιθάκη. Γονάτισε κλαίγοντας και φίλησε το χώμα της πατρίδας του και η Αθηνά τού είπε: «Οδυσσέα, στο παλάτι σου έχουν μπει πολλοί μνηστήρες, που κάθε μέρα τρώνε και πίνουν και θέλουν να παντρευτούν την Πηνελόπη, τη γυναίκα σου, και να γίνουν βασιλιάδες της Ιθάκης. Η Πηνελόπη όμως κλαίει αδιάκοπα και περιμένει να γυρίσεις. Τώρα όμως πήγαινε στην καλύβα του πιστού χοιροβοσκού σου, του Εύμαιου, και περίμενε εκεί το γυρισμό του γιου σου, του Τηλέμαχου, που έρχεται από ταξίδι. Είχε πάει στην Πύλο και στη Σπάρτη να μάθει απ' το Μενέλαο κι από το γέρο Νέστορα νέα για σένα».

Αμέσως η θεά μεταμόρφωσε τον Οδυσσέα σε **ζητιάνο** κι έτσι αγνώριστος πήγε στην καλύβα του Εύμαιου. **Ο Εύμαιος** δεν τον γνώρισε, όμως τον φιλοξένησε πρόθυμα κι ο Οδυσσέας έμεινε εκεί όλη τη νύχτα.

Την άλλη μέρα έφτασε στην καλύβα **ο Τηλέμαχος** κι ο Εύμαιος πήγε στην πόλη να πει στην Πηνελόπη ότι ο γιος της γύρισε απ' το ταξίδι. Σαν έμειναν μόνοι ο Οδυσσέας κι ο Τηλέμαχος, ήρθε η Αθηνά κι έδωσε στον Οδυσσέα την πρώτη του μορφή κι εκείνος φανερώθηκε στο γιο του. Γιος και πατέρας αγκαλιάστηκαν κι έκλαιγαν πολλή ώρα. Μετά κατέστρωσαν μαζί ένα σχέδιο, για να μπορέσουν να σκοτώσουν τους μνηστήρες. Τότε ήρθε πάλι η Αθηνά κι έκανε τον Οδυσσέα ζητιάνο.

Το άλλο πρωί ο Τηλέμαχος έφτασε στο **παλάτι** και λίγο αργότερα έφτασαν κι ο Οδυσσέας με τον Εύμαιο. Πάτησε ο Οδυσσέας για πρώτη φορά μετά από είκοσι χρόνια το χώμα της αυλής του. Κανένας δεν τον γνώρισε. Μόνο **ο Άργος**, το πιστό σκυλί του, που γέρικο πια περίμενε το αφεντικό του να γυρίσει. Όταν τον είδε να μπαίνει στην αυλή, κούνησε την ουρά του χαρούμενο. Ο Οδυσσέας το πλησίασε και το χάιδεψε δακρυσμέτος. Μετά από λίγο ο Άργος, αφού είδε τον Οδυσσέα που γύρισε, ξεψύχησε.

Μπήκε μετά ο Οδυσσέας στο σπίτι του και βρήκε τους **μνηστήρες** να τρώνε και να πίνουν. Κάθισε στο κατώφλι του σπιτιού κι ο Τηλέμαχος του έφερε να φάει. Οι μνηστήρες τον κοροΐδευαν, τον χτυπούσαν, τον φοβέριζαν και του έλεγαν να φύγει.

Έμαθε όμως **η Πηνελόπη** από τον Εύμαιο πως ήρθε ένας ζητιάνος από μακριά στο σπίτι της κι ήθελε να τον δει, να τον ρωτήσει μήπως ήξερε κάτι για τον άνδρα της. Και το βράδυ, που οι μνηστήρες τέλειωσαν το γλέντι και πήγαν στα σπίτια τους να κοιμηθούν, κάλεσε το ζητιάνο να τον ρωτήσει. Πρώτα όμως κάλεσε την Ευρύκλεια, την πιο πιστή της σκλάβα, να πλύνει τα πόδια του ξένου. **Η Ευρύκλεια** έφερε μια λεκάνη και νερό, μα καθώς του έπλενε τα πόδια, έπιασε ένα σημάδι, που είχε ο Οδυσσέας πάνω από το δεξιό του γόνατο, και τον γνώρισε αμέσως. Πήγε να φωνάξει, όμως εκείνος πρόλαβε και της έκλεισε το στόμα. «Αν μ' αγαπάς, κράτα το στόμα σου κλειστό», της είπε.

Μετά μίλησε με την Πηνελόπη, όμως δεν της φανερώθηκε. Μόνο την παρηγόρησε λέγοντάς της πως ο Οδυσσέας θα ερχόταν σύντομα. Η Ευρύκλεια του έστρωσε κρεβάτι να κοιμηθεί, μα ο ύπνος δεν τον έπαιρνε.

1. Ο Εύμαιος φιλοξενεί στην καλύβα του το μεταμορφωμένο σε ζητιάνο Οδυσσέα

Πρώτος ο Εύμαιος μπήκε μες στο καλύβι κι έστρωσε πυκνά κλαδιά και μια προβιά μεγάλη, που πάνω της αυτός κοιμότανε, για να καθίσει ο ξένος του.

Χάρηκε ο Οδυσσέας και είπε:

«Ο Δίας κι όλοι οι θεοί, βοσκέ, να σου χαρίσουν ό,τι ποθείς, που τόσο φιλικά με δέχτηκες εμένα».

Κι ο Εύμαιος απάντησε: «Δεν είναι, γέρο μου, καλό τον ξένο να τον διώξω, γιατί όλους τους ξένους και φτωχούς ο Δίας μας τους στέλνει».

.....

Και βγήκε έξω ο βοσκός κι έπιασε δυο γουρουνάκια απ' το μαντρί, τα έσφαξε, τα πέρασε στις σούβλες και τα' ψησε στη θράκα.

Και πρόσφερε μετά στον Οδυσσέα να φάει και να πιει γλυκό κρασί σε κούπα.

Όμηρος, Οδύσσεια ξ 46-61 και 75-82 (διασκευή)

2. Η Ευρύκλεια πλένει τα πόδια του Οδυσσέα και τον αναγνωρίζει από το τραύμα του.
Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιες είναι οι πρώτες αντιδράσεις του Οδυσσέα μόλις φτάνει στην Ιθάκη;
2. Σε ποιον φανερώνεται πρώτα ο Οδυσσέας και ποιος τον αναγνωρίζει πρώτος;
3. Πώς νιώθει η Ευρύκλεια μόλις αναγνωρίζει τον Οδυσσέα;

6. Ο Οδυσσέας σκοτώνει τους μνηστήρες

Την άλλη μέρα ξανάρθαν οι μνηστήρες στο παλάτι. Οι δούλες έστρωσαν τα τραπέζια κι εκείνοι πάλι άρχισαν να τρώνε και να πίνουν.

Τότε η **Αθηνά** έβαλε στο νου της Πηνελόπης να φέρει **το τόξο** του Οδυσσέα και τα βέλη του και δώδεκα τσεκούρια, που είχαν μια τρύπα στην κορφή. Ο Εύμαιος, ο χοιροβοσκός, έστησε τα τσεκούρια στη σειρά και η **Πηνελόπη** είπε: «Ακούστε με, μνηστήρες! Όποιος μπορέσει να λυγίσει αυτού του τόξου τη χορδή και να ρίξει ένα βέλος, που θα περάσει μέσα από τις τρύπες των δώδεκα τσεκουριών, αυτός θα γίνει άνδρας μου».

Άρχισαν τότε όλοι **οι μνηστήρες**, ο ένας μετά τον άλλο, να δοκιμάζουν, μα κανείς δε μπόρεσε να τεντώσει τη χορδή. Ζήτησε τότε κι ο Οδυσσέας να δοκιμάσει. Η Πηνελόπη έφυγε κι η Αθηνά αμέσως έδωσε στον Οδυσσέα την πρώτη του μορφή. Εκείνος άρπαξε το τόξο, τέντωσε αμέσως τη χορδή κι έριξε ένα βέλος, που πέρασε σαν αστραπή ανάμεσα απ' τις τρύπες όλων των τσεκουριών. Τότε οι μνηστήρες κατάλαβαν ποιος ήταν και τρόμαξαν. Αμέσως **ο Εύμαιος και η Ευρύκλεια** έκλεισαν όλες τις πόρτες κι ο Οδυσσέας άρχισε να σημαδεύει τους μνηστήρες που προσπαθούσαν να σωθούν. Δίπλα του ο Τηλέμαχος έριχνε κι εκείνος με το τόξο.

Τους σκότωσαν όλους και η Ευρύκλεια πήγε στην Πηνελόπη να της πει πως ήρθε ο Οδυσσέας. Εκείνη δεν την πίστεψε. Όταν όμως βεβαιώθηκε πως ο ξένος ήταν ο Οδυσσέας, τον αγκάλιασε κι έκλαψαν κι οι δυο από χαρά.

Την άλλη μέρα το πρωί ο Οδυσσέας πήγε να δει τον πατέρα του, το γέρο **Λαέρτη**, που ζούσε μόνος στα κτήματά του. Πικραμένος ο γέροντας χρόνια περίμενε το γιο του να γυρίσει. Κι όταν τον είδε μπροστά του ζωντανό τον αγκάλιασε κι έκλαψε πολλή ώρα.

Οι συγγενείς όμως των μνηστήρων πήγαν οπλισμένοι στο παλάτι να βρουν τον Οδυσσέα κι αφού δεν τον βρήκαν εκεί, πήγαν στο κτήμα του Λαέρτη. Πήραν τότε ο Οδυσσέας κι ο Τηλέμαχος τα όπλα τους κι ετοιμάστηκαν για μάχη. Ήρθε όμως η Αθηνά απ' τον Όλυμπο, στάθηκε ανάμεσά τους και τους είπε: «Σταματήστε τον πόλεμο και γίνετε όλοι φίλοι». Τότε όλοι άφησαν τα όπλα τους κι ορκίστηκαν πίστη στον Οδυσσέα. Ο Οδυσσέας έζησε από τότε ευτυχισμένος και βασιλεύσε πολλά χρόνια στην αγαπημένη του πατρίδα, την Ιθάκη.

1. Ο Οδυσσέας τεντώνει το τόξο του, ενώ οι μνηστήρες προσπαθούν να σωθούν.

Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

2. Το υφαντό της Πηνελόπης

Η Πηνελόπη έστησε στην κάμαρά της αργαλειό κι ύφαινε τρία χρόνια ένα πανί ολοκέντητο, σάβανο του γέροντα Λαέρτη. Κι έλεγε πως, όταν θα το τελείωνε, τότε θα παντρευόταν κάποιον απ' τους μνηστήρες. Όμως όλη τη μέρα ύφαινε το ατέλειωτο πανί της κι όλη τη νύχτα ξήλωνε κάτω απ' το φως μιας δάδας. Τρία χρόνια κράτησε αυτό το τέχνασμά της, ώσπου μια δούλα το μαρτύρησε κι έτσι αναγκάστηκε και τελείωσε το ατέλειωτο υφαντό της.

Όμηρος, *Οδύσσεια β 96-110* (διασκευή)

3. Η Πηνελόπη κι ο Τηλέμαχος μπροστά στον αργαλειό με το ατέλειωτο υφαντό της.
Από αρχαίο ελληνικό αγγείο.

4. Η Πηνελόπη αναγνωρίζει τον Οδυσσέα

Λούστηκε ο Οδυσσέας, φόρεσε καθαρή χλαμύδα και χιτώνα και κάθισε σ' ένα σκαμνί στην Πηνελόπη αντίκρου.
«Μα γιατί κάθεσαι βουβή», της είπε «και δε μιλάς σε μένα, τον άνδρα σου, που έλειπα τόσα χρόνια στα ξένα»;
«Δε σε γνωρίζω, του αποκρίθηκε, ήσουν αλλιώτικος πριν από είκοσι χρόνια που έφυγες. Τραβήξτε το κρεβάτι μου έξω απ' την κάμαρά μου», πρόσταξε τις δούλες της «και στρώστε το με μαλακές φλοκάτες να ξαπλώσει».
Ο Οδυσσέας θύμωσε και της είπε: «Γυναίκα, το κρεβάτι μας ήτανε καρφωμένο σ' ένα χοντρό κορμό ελιάς. Κανείς δε θα μπορούσε να το τραβήξει, εκτός αν το έκοψε κάποιος καλός τεχνίτης».
«Είσαι ο Οδυσσέας», είπε η Πηνελόπη με λυγμούς κι έτρεξε κοντά του. «Άλλος κανείς δε γνώριζε αυτό το μυστικό μας. Πως το κρεβάτι μας ήτανε καρφωμένο γερά σ' ένα χοντρό κορμό ελιάς.».

Όμηρος, *Οδύσσεια ψ* (διασκευή)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Ποιος ήταν ο αγώνας που προκήρυξε η Πηνελόπη και ποιο βραβείο θα έπαιρνε ο νικητής;
2. Πώς τελειώνει η Οδύσσεια;

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ:

Π Ρ Ο - Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΛΙΘΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα πολύ παλιά χρόνια οι άνθρωποι δεν ήξεραν να γράφουν. Γι' αυτό δεν άφησαν κανένα γραπτό που να μας δίνει πληροφορίες για τη ζωή τους. Μας άφησαν όμως τα **εργαλεία** τους και τα όπλα τους. Από αυτά μαθαίνουμε για τον τρόπο που ζούσαν.

Επειδή τα πρώτα εργαλεία τους ήταν από πέτρα (λίθο), την πρώτη αυτή εποχή την ονομάζουμε **εποχή του λίθου**. Αργότερα, όταν έφτιαξαν εργαλεία από μέταλλα (χαλκό), άρχισε μια νέα εποχή, η εποχή του χαλκού. Οι εποχές του λίθου και του χαλκού μαζί αποτελούν την προϊστορική εποχή ή **Προϊστορία**. Η **Ιστορία** αρχίζει από τότε που οι άνθρωποι ανακάλυψαν τη **γραφή**.

Γραφή

Προϊστορία		Ιστορία
Εποχή του λίθου		Εποχή του χαλκού
Παλαιολιθική	Νεολιθική	

1. Παλαιολιθική εποχή

Α. Όταν ο άνθρωπος ήταν τροφосуλλέκτης

Πριν από πολλά εκατομμύρια χρόνια, η γη ήταν σκεπασμένη ολόκληρη με νερό. Ήταν μια απέραντη θάλασσα. Σιγά σιγά η στεριά με τα βουνά, τους λόφους, τις πεδιάδες άρχισε να προβάλλει μέσα από το νερό.

Με το πέρασμα των χρόνων η στεριά σκεπάστηκε από πυκνά δάση. Μέσα σ' αυτά ζούσαν αμέτρητα ζώα. Πολλά απ' αυτά ήταν τεράστια, όπως οι δεινόσαυροι. Αργότερα οι **δεινόσαυροι** εξαφανίστηκαν κι άλλα μικρότερα ζώα εμφανίστηκαν.

Μέσα στο περιβάλλον αυτό η ζωή των πρωτόγονων ανθρώπων ήταν πολύ δύσκολη. Για να βρουν τροφή τριγυρνούσαν εδώ κι εκεί μαζεύοντας σπόρους και καρπούς από τα δέντρα και ψάχνοντας στο χώμα για βολβούς και ρίζες. Επειδή ζούσαν συλλέγοντας την τροφή τους, όπως την εύρισκαν στη φύση, τους ονόμασαν **τροφосуλλέκτες**.

Τα **πρώτα εργαλεία** που χρησιμοποίησαν οι άνθρωποι ήταν **οι πέτρες**. Μ' αυτές έσκαβαν το χώμα για να βρίσκουν τροφή, και χτυπούσαν τα άγρια θηρία που ορμούσαν εναντίον τους. Σιγά σιγά έμαθαν να χτυπούν τις πέτρες μεταξύ τους, να τις σπάνε και να τους δίνουν το σχήμα που ήθελαν.

1. Χειροπέλεκυς, το πρώτο εργαλείο του ανθρώπου.

2. Τροφές των πρώτων ανθρώπων.

Β. Όταν ο άνθρωπος έγινε κυνηγός

Κάποτε η θερμοκρασία της γης άρχισε να πέφτει. Χιόνια και πάγοι σκέπασαν το μεγαλύτερο μέρος της. Το κρύο ήταν τσουχτερό! Πολλά ζώα δεν άντεξαν το κρύο και πέθαναν.

Οι άνθρωποι όμως κατάφεραν να ζήσουν με τη δύναμη του μυαλού τους. Μετακινήθηκαν στα πιο ζεστά μέρη της γης, κατοίκησαν σε σπηλιές και ανακάλυψαν τρόπους για ν' ανάβουν **φωτιά**, χτυπώντας μεταξύ τους πέτρες που έβγαζαν σπίθες. Γύρω από τη φωτιά, που μαζεύονταν, άρχισαν να λένε τις πρώτες λέξεις και σιγά σιγά έμαθαν να μιλούν.

Με το πέρασμα του χρόνου έφτιαξαν κι άλλα εργαλεία, όπως το πρώτο πέτρινο τσεκούρι με ξύλινη λαβή, τόξα, μαχαίρια από πέτρα ή κόκαλα ζώων και έγιναν **κυνηγοί**. Από τα ζώα που κυνηγούσαν έπαιρναν δέρματα για να ντύνονται και κρέας για να τρώνε. Έφτιαχναν και αγκίστρια, για να ψαρεύουν στα ποτάμια και στη θάλασσα. Πολλοί **ζωγράφιζαν** στους τοίχους της σπηλιάς τους τα ζώα που ήθελαν να κυνηγήσουν.

Η εποχή που οι άνθρωποι ήταν τροφοσυλλέκτες και κυνηγοί λέγεται **παλαιολιθική**. Εργαλεία και κόκαλα ανθρώπων αυτής της εποχής έχουν βρει οι αρχαιολόγοι και στην Ελλάδα, όπως στο **σπήλαιο των Πετραλώνων** της Χαλκιδικής.

3. Πέλεκυς (τσεκούρι με ξύλινη λαβή), κοκάλινα αγκίστρια, αιχμή από πέτρινο βέλος.

4. Η φωτιά

Ήταν αδύνατο να φανταστούν(οι άνθρωποι των σπηλαίων) τη ζωή χωρίς τη φωτιά. Αυτή τους ζέσταινε, τους φώτιζε, τους χάριζε τη θαλπωρή της. Αυτή τους τάιζε, αυτή σκλήραινε τα όπλα τους, αυτή έκανε αδιάβροχες τις γούνες που τους έντυναν. Αυτή έδωχνε τα άγρια θηρία τις χειμωνιάτικες νύχτες. Η φυλή δε θα μπορούσε να επιζήσει χωρίς αυτή.

Κ. Σίνου, Στη χώρα των μαμούθ, σελ. 38

5. Βραχογραφίες

Αλλά όταν κατάφεραν ν' απομακρύνουν τα χρώματα και να μπουν στη σπηλιά, είδαν στο φως των πυρσών πως οι τοίχοι ήταν σκεπασμένοι με παραστάσεις ζώων σε κόκκινα, κίτρινα, μαύρα και καφέ χρώματα. Είδαν ζωγραφισμένα, με μεγάλη τέχνη, ένα ολόκληρο κοπάδι από τάραντες(ταράνδους), ένα μαμούθ, πελώριο κι άγαρμπο, μια αρκούδα των σπηλαίων να δρασκελίζει ένα βράχο, ένα λύκο να παραμονεύει στη γωνιά και το πιο καταπληκτικό απ' όλα, έναν αρσενικό βίσονα, τόσο ζωντανό, και με τέτοια ακρίβεια, και λεπτομέρεια ζωγραφισμένο, που σου έκοβε την ανάσα.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι έργα ανθρώπων που ήταν σύγχρονοι μ' αυτά τα ζώα, που τα παρατηρούσαν από κοντά και ήξεραν τις συνήθειές τους.

Κ. Σίνου, Στο σκοτάδι της σπηλιάς, σελ 21 και 28

Βίσονας, μαμούθ και άλογα από βραχογραφίες σπηλαίων της Ευρώπης.

6. «Οι σπηλιές έχουνε γίνει σαν ένα βιβλίο»

Κόκαλα προϊστορικών ανθρώπων έχουν βρεθεί μέσα σε σπήλαια. Αν τώρα κοντά στα κόκαλα των ανθρώπων βρεθούν και κόκαλα από ζώα, μπορούμε να είμαστε βέβαιοι πως εκείνοι οι άνθρωποι και αυτά τα ζώα ζούσανε την ίδια εποχή. Και αν κοντά στα κόκαλα βρεθούνε και τίποτα εργαλεία ή απομεινάρια από κανένα τζάκι, ένα μέρος από τη ζωή αυτής της εποχής γίνεται γνωστό. Έτσι οι σπηλιές έχουνε γίνει σαν ένα βιβλίο, που μέσα του διαβάζουμε την ιστορία των περασμένων καιρών.

Wells G., *Ο Προϊστορικός άνθρωπος και η ζωή του*, μτφ. Ε. Πανέτσου, σελ. 18-19 (με αλλαγές)

7. Το σπήλαιο των Πετραλώνων και το ανθρώπινο κρανίο που βρέθηκε εκεί.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Διαβάσω το κείμενο 4 και απαντώ. Τι πρόσφερε η φωτιά στον άνθρωπο; Θυμάμαι ένα μύθο με τον οποίο οι αρχαίοι θέλησαν να εξηγήσουν την ανακάλυψη της φωτιάς.
2. Διαβάζουμε το κείμενο 6 και συζητάμε στην τάξη, γιατί ο συγγραφέας θεωρεί τα σπήλαια σαν ένα βιβλίο.